

MUSIIKIN HARRASTAMINEN AIKUISENA

Ajatuksia ja kokemuksia

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Instrumenttiopetus
Opinnäytetyö
Syksy 2008
Lotta Lundsten

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma

LUNDSTEN, LOTTA: Musiikin harrastaminen aikuisena
Ajatuksia ja kokemuksia

Instrumenttiopetuksen suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö,
40 sivua, 4 liitesivua

Syksy 2008

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö oli osa Musiikin laitoksella syksyllä 2007 toteutettua Harmooni-hanketta ja hankkeen aikuispedagogiikkaa käsittelevää osaa. Tutkimuksen kohteena oli viisi aikuista musiikinharrastajaa, jotka tulivat musiikin laitokselle avoimen ammattikorkeakoulun kautta tarjotulle kurssille, opetusharjoittelijoiden oppilaiksi. Pääasiallisia tutkimusongelmia oli kolme:

1. Mikä motivoi aikuisia harrastamaan musiikkia?
2. Mikä tekee harrastuksesta merkityksellisen?
3. Mihin aikuiset harrastajat pyrkivät harrastuksellaan?

Lisäksi olin kiinnostunut siitä, miten aikuiset kokivat opetustilanteen, jossa opettajana toimi oppilastaan nuorempi ja kokemattomampi henkilö ja siitä, minkälainen musiikkisuhde heillä oman kokemuksensa mukaan oli. Aineiston keruu toteutettiin kahdella tavalla. Ensin tutkittavat haastateltiin yksitellen, minkä jälkeen he saivat pitää päiväkirjaa annettujen teemojen ympäriltä viiden viikon ajan. Päiväkirjan teemat olivat: motivaatio ja tavoitteet, musiikkiharrastuksen merkitys, opetustilanne ja musiikkisuhde.

Tutkimuksessa selvisi, että kaikkien haastateltujen aikuisten motivaatio oli erittäin korkea. Esiintyminen koettiin palkitsevaksi, mikä vuorostaan lisäsi motivaatiota. Musiikkiharrastukseen liittyviä tavoitteita oli asetettu sekä konkreettisella että enemmän henkisellä tasolla. Iän karttuessa musiikkiharrastuksen merkitys vaikutti lisääntyvän, vaikka lapsesta asti soittaneet kertoivat soittotunneilla käymisen olleen itsestäänselvyys lapsuudessa. Musiikin koettiin rikastuttavan elämää, ja harrastukseen oltiin valmiita laittamaan paljon aikaa, energiaa ja resursseja. Opettajan iällä ei sinänsä koettu olevan mitään merkitystä, vaan kaikki haastatellut painottivat opettajan vuorovaikutustaitojen tärkeyttä. Opettajan nuoruus koettiin jopa voimavaraksi, koska nuorella opettajalla oli monen tutkittavan mielestä enemmän energiaa ja intoa oppia uutta kuin vanhemmalla opettajalla. Monet tutkittavista totesivat musiikin olevan tärkeä osa heidän jokapäiväistä elämäänsä.

Avainsanat: musiikki, harrastaminen, aikuisuus, motivaatio, opettaminen

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Music

LUNDSTEN, LOTTA:

Musiikin harrastaminen aikuisena
Ajatuksia ja kokemuksia

Bachelor's Thesis in Instrument Teaching
40 pages, 4 appendixes

Fall 2008

ABSTRACT

This thesis project was a part of the "Harmoni" project which was carried out at the Faculty of Music during the fall of 2007. The subject of the study was five adult music devotees who took a course offered by the open program at the Faculty of Music. These persons were taught by student teachers in different instruments as well as in singing. There were three main research problems in the study:

1. What is it that gives the adults the motivation for having music as their hobby?
2. What is it that makes the hobby significant?
3. What is the aim which the devotees are striving for by having music as their hobby?

I was also interested in how the adults felt about the teaching situation, in which they were taught by a younger and less experienced teacher, and what kind of relation they had in their own opinion to music. The research material was collected in two different ways. At first, the five interviewees were interviewed one by one after which they were asked to keep a diary over a number of given themes during five weeks. The themes of the diary were: motivation and goals, the importance of having music as a hobby, the teaching situation and the relationship to music.

It was shown in the study that the motivation for having music as a hobby was extremely high among the interviewees. Performing was considered so rewarding that it made the motivation even higher. The aims, which the music devotees were striving for by having music as their hobby, were in some cases really concrete but in some cases more on a spiritual level. As they grew older the significance of having music as a hobby seemed to increase. Although those of the interviewees who had played musical instruments since they were children said that playing had been a matter of course in the childhood. Music was considered to have an enriching effect on life in general and these persons were ready to put much time, effort and resources into their hobby. The actual age of the teacher did not seem important as long as the teacher had good social skills. Many of the interviewees stated that music was an important part of their every day life.

Key words: music, hobby, adulthood, motivation, teaching

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KIRJALLISUUSKATSAUS	2
2.1	Musiikki elämänvoimana	2
2.2	Musiikki minuuden osana	4
2.3	Harrastaminen	7
2.3.1	Musiikin harrastamisen ylevyys	7
2.3.2	Yhdessätekemisen ilo	10
2.4	Oppiminen ja opettaminen	12
2.4.1	Musiikkiin kasvattaminen	13
2.4.2	Taidosta ja taidon oppimisesta	14
2.4.3	Musiikkipedagogiikan erityiskysymyksiä	16
2.5	Yhteenveto	18
3	TUTKIMUKSEN IDEA	21
3.1	Aineiston keruu	21
3.1.1	Haastattelu	22
3.1.2	Päiväkirja	22
3.1.3	Tutkittavien henkilöiden esittely	23
3.2	Tulosten analysointi	25
3.2.1	Motivaatiosta ja tavoitteista	25
3.2.2	Aikaisempia harrastusyrityksiä	27
3.2.3	Musiikkiharrastuksen merkityksellisyys	28
3.2.4	Tutkittavien kokemuksia opetustilanteista	30
3.2.5	Tutkittavien ajatuksia musiikkisuhteestaan	31
3.3	Yhteenveto empiirisen tutkimusaineiston teemoista	33
4	POHDINTA	35
4.1	Miten musiikin harrastamista aikuisena voisi kehittää	35
4.2	Miten musiikkipedagogien koulutusta voisi kehittää	37
4.3	Päätelmät	39
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on osa Lahden ammattikorkeakoulun Musiikin laitoksella syksyllä 2007 toteutettua Harmooni-hanketta ja hankkeen aikuispedagogiikkaa käsittelevää osaa. Työssä dokumentoidaan Harmooni-hankkeen aikana kerättyä tietoa aikuisten musiikin harrastamisesta. Tutkimuksen kohteena olivat Musiikin laitokselle hakeutuneet aikuiset musiikin harrastajat, jotka pääsivät opetusharjoittelijoiden oppiin eri soittimissa sekä laulussa. Tässä työssä tarkoituksena oli selvittää, mikä motivoi aikuisia harrastamaan musiikkia, mikä teki harrastuksesta merkityksellisen ja mihin he harrastuksellaan pyrkivät. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, miten aikuiset kokivat opetustilanteen, jossa opettajana toimi oppilastaan nuorempi henkilö, joka vielä itsekkin opiskeli alaa. Harrastajat saivat myös pohtia omaa musiikkisuhteitaan; mikä se oli ollut aikaisemmin, muuttuiko se kenties prosessin aikana ja jos muuttui niin miten.

Aikuisiän musiikin harrastamisen tutkiminen on mielestäni tärkeää, koska aikuisten opettaminen ja heidän musiikkiharrastuksensa ohjaaminen tulee tulevaisuudessa varmasti olemaan hyvin olennainen osa monen musiikkipedagogin työtä. Suomalainen musiikkioppilaitosjärjestelmä tuottaa suuren määrän henkilöitä, jotka ovat potentiaalisia aikuisia musiikin harrastajia, koska suurin osa niistä lapsista, jotka aloittavat musiikkiharrastuksen, eivät (onneksi) päädy musiikin ammattilaisiksi. Tälle kasvavalle joukolle tulisi järjestää monipuolisia ja haastavia mahdollisuuksia harrastaa musiikkia läpi elämän myös musiikkioppilaitosjärjestelmän puitteissa, eikä vain kansalaisopistoissa, seurakunnissa ja muissa vastaavissa järjestöissä (yhtään väheksymättä siellä tapahtuvaa toimintaa). Toivon, että tämä työ auttaisi osaltaan luomaan kuvaa aikuisista musiikin harrastajista inspiroituneena ja motivoituneena, musiikkia rakastavana joukkona, joka on valmis laittamaan paljon energiaa ja henkistä pääomaa harrastukseensa.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS

Musiikin harrastaminen aikuisiällä on täysin vapaaehtoista. Aikuisen ihmisen harrastamisen taustalta ei luultavasti koskaan löydy jonkun muun henkilön kunnianhimoa, vaan se on täysin omaehtoista ja elämän rikastuttamiseen tähtäävää toimintaa. Aikuisena harrastetaan ilon ja mielihyvän saamiseksi, vaikka harrastaminen sinänsä olisi kunnianhimoista ja tavoitteellistakin.

Aikuisena oppiminen on luonnollisesti hyvin erilaista kuin lapsena mm. siksi, että aikuisilla on lapsia huomattavasti enemmän kokemusta, johon peilata uusia asioita. Tämä asia on otettava huomioon aikuisten harrastamisen ohjauksessa ja opettamisessa. Aikuisia ei voi eikä pidä opettaa samalla lailla kuin lapsia, vaikka he olisivatkin vasta-alkajina heittäytymässä uuden harrastuksen kimppuun. Perinteisesti soittonopettajien koulutuksessa on keskitytty ainoastaan lasten opettamiseen liittyviin haasteisiin, mutta miksi soittoharrastuksen pitäisi loppua lapsuuteen?

2.1 Musiikki elämänvoimana

Kari Kurkela kirjoittaa kirjassaan *Mielen maisemat ja musiikki* (1994), että musiikki on elämänvoiman ilmentymä, eli toisin sanoen tapa, jolla elämä ilmentää itseään. Musiikillisen toiminnan avulla voidaan antaa persoonallista sisältöä ja muotoa sekä elämänvoimalle että elämäntahdolle, mikä voidaan myös käsittää musiikillisen toiminnan päämääränä. Vapaaehtoinen musiikin harrastaminen koetaan usein onnea ja iloa tuottavana. Ilmiönä musiikki kuuluu niihin asioihin, joiden avulla tavoitellaan onnea ja hyvää elämää, kuten myös monet uskonnot, filosofiat ja tieteet. Lisäksi työ, viihde, teknologia, leikkiminen ja pelaaminen voivat olla tällaisia asioita. (Kurkela 1994, 57-58.)

Musiikin kautta voi toteuttaa elämänsä ja itseään – olemassa-oloon. Siinä mielessä se on elämää itseään; ja siten sillä on itsetarkoitus samassa mielessä kuin elämällä yleisemminkin.

(Kurkela 1994, 58.)

Kurkela (1994) jatkaa, että musiikillisen luovuuden lähde voi pulputa vain itseohjautuneesti, eli musiikin tekijän sisältä. Tällöin musiikki kuvastaa tekijänsä mieltä ja siihen kanavoituu todellista voimaa ja sisältöä. Musiikista tulee näin ollen tekijänsä päämäärä eikä pelkkä väline, ja siihen liittyvä tyydytys tulee musiikista itsestään, sen tekemisestä ja myötä elämisestä. (Kurkela 1994, 345-346.)

Musiikkiterapiaa käsittelevässä kirjassa *Mielihyvää musiikista* (Bojner-Horwitz & Bojner 2007) musiikkia ilmiönä pidetään paradoksisena; toisaalta musiikki herättää ihmisissä ajatuksia, mutta toisaalta musiikkia olisi täydennettävä ajatuksilla. Mikäli musiikki ei herätä kuulijassaan ajatuksia, voidaan olettaa, että se on epätäydellistä. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 45.) Tämä päätelmä kiteyttää mielestäni erään nykyajan musiikin kulutukseen liittyvän ongelman; toisaalta musiikki soi (tai pauhaa) lähes joka paikassa (kaupoissa, ravintoloissa, julkisissa liikennevälineissä, las-kettelurinteissä jne.), koska taustamusiikin sanotaan lisäävän viihtyvyyttä. Musiikin soitattaminen paikoissa, joihin ei ensisijaisesti mennä kuuntelemaan musiikkia, kuitenkin vähentää musiikin arvoa, koska näin ihmiset totutetaan pitämään musiikkia vain taustahälinänä. Taustamusiikki ei ikinä pysty herättämään ihmisissä ajatuksia, koska se kilpailee koko ajan kymmenien muiden ärsykkeiden kanssa aivokapasiteettiamme.

Bojner-Horwitz ja Bojner tähdentävät, että musiikki voi yhtä hyvin herättää ei-toivottuja ajatuksia, joille kaikki eivät halua tai pysty altistumaan. Tällöin musiikki vaikuttaa näihin henkilöihin niin, että he aktiivisesti sulkevat pois jonkin ajattelutavan tai ajatuspolun. Erään käsityksen mukaan musiikki ja ajatukset ovat samanveroisia, mikä tarkoittanee, että non-verbaalisella kommunikaatiolla voidaan inspiroida verbaalisia ilmauksia. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 45.)

Reijo Holopainen kirjoittaa kirjassaan *Musiikin henkiset ja parantavat ominaisuudet* (1995) henkisen tradition mukaisen musiikin ja laulun johtaneen muinaisen ihmisen totuuden etsimiseen ja viisausmysteereihin. Soittaminen ja laulaminen ei siis ollut ”pelkkää” musiikkia. Intian, Kiinan ja Kreikan muinaisissa kulttuureissa ihminen

näki vielä tämän kokonaisuuden ja näin ollen musiikki oli osa kaikkea. Musiikki miellettiin maailmankatsomukselliseksi perustaksi, joka oli sekä samaa maata kuin filosofia ja tiede että osa niitä. (Holopainen 1995, 15.)

Holopainen (1995) jatkaa toteamalla, että samanlaiset lauluperinteet toistuvat kaikissa maailman kulttuureissa. Kaikkiällä maailmassa laulua on käytetty sekä rohkaisemiseen ja iloon että suruun. Niin sanotusta terapeuttisesta laulusta Holopainen kirjoittaa, että kun laulua harjoitetaan säännöllisesti voi ihminen tuntea henkisen organismin toiminnan mm. lisääntyneenä henkisenä vireytenä, sielunrauhan voimistumisena ja arkipäivän energisyytenä. (Holopainen 1995, 55-56.)

Puhuttelevan musiikkielämyksen avulla voidaan Holopaisen mukaan laukaista erilaisia jännitystiloja, jolloin ihmisen sisäinen energia muuntuu psyykkisen työskentelyn kautta myönteisempään muotoon. Osittain siksi voidaan pitää tosi asiana sitä, että musiikilla on inhimillistä kasvua edistävä ja parantava funktio. Musiikkielämys voi täten edistää ihmisen tietä kasvuun ja itseymmärrykseen, vaikka tämä kasvu ei ole mitattavissa millään yksiselitteisellä tavalla. (Holopainen 1995, 73.)

2.2 Musiikki minuuden osana

Lapsesta asti musiikkia harrastaneilla ihmisillä musiikki on usein hyvin olennainen osa omaa persoonallisuutta. Ajatus elämästä ilman musiikkia on täysin mahdoton. Itseäni ei lapsena viulunsoitto juurikaan jaksanut kiinnostaa, vaikka kuulemma itse olin valinnut nimenomaan viulun soittimekseni. Siitä huolimatta, että harjoittelu monen vuoden ajan oli erittäin satunnaista, tuli viulutunneilla ja musiikkiopiston eri orkestereissa kuitenkin käytyä vuodesta toiseen ja kurssitutkintoja suoritettua säännöllisin väliajoin.

Varhaisteini-iässä, kun monet muut lopettivat soittotunneilla käymisen, minua rupesikin harjoitteleminen vähitellen kiinnostamaan. Ajatus siitä, että olisin lopettanut soittotunneilla käymisen ja joutunut antamaan lainaviuluni pois (ensimmäisen oman viuluni sain lukioikäisenä) tuntui niin kaukaa haetulta, ettei se oikein koskaan edes

käynyt mielessä. Uskon tämän johtuneen siitä, että musiikista yleensä ja viulunsoitosta varsinkin oli jo siinä vaiheessa tullut niin erottamaton osa minuuttani, että siitä luopuminen olisi tuntunut samalta kuin jos joku olisi kieltänyt minulta äidinkieleni puhumisen loppuelämäni ajaksi. Tunneside soittamiseen oli jo teini-iässä näin vahva siitä huolimatta, että en todellakaan ollut mikään luonnonlahjakkuus tai ihmelapsi, mitä viulunsoittoon tulee.

Kimmo Lehtonen toteaa kirjassaan *Musiikki, kieli ja kommunikaatio* (1996) musiikin puhuttelevan samanaikaisesti sekä minuutemme tietoisia että tiedostamattomia puolia. Siksi voi sanoa, että musiikki on monipuolisesti yhteydessä koko persoonallisuuteemme. Lehtonen tarkastelee musiikin suhdetta minuuteen käyttäen apunaan Sigmund Freudin kehittämää minuuden kolmijakoa, jossa minuuden kolme ulottuvuutta ovat minä (ego), piilotajunta (id) ja yliminä (superego). (Lehtonen 1996, 15.)

Musiikin harjoittamien, jossa osaamista, hallintaa ja älyllistä analyysiä pidetään tärkeänä, edustaa selkeästi musiikin kytkeytymistä minämme piiriin (Ego-funktio). Vastaavasti musiikki, jonka tarkoituksena on elämysten sekä erilaisten tiedostamattomien muisti- ja mielikuvien tavoittaminen, kytkeytyy läheisesti piilotajuntaamme (Id-funktio). Musiikin Superego-funktiota puolestaan edustavat esimerkiksi musiikkia koskevat jyrkät moraalissäännöt yms. vaatimukset, musta-valkoiset asenteet ja muu musiikkia koskeva suvaitsemattomuus. (Lehtonen 1996, 15.)

Lehtosen (1996) mukaan länsimaisen taidemusiikin opetus on pitkään perustunut rationaaliselle otteelle, jossa on korostettu osaamisen ja älyn ylivaltaa tunteesta. Perinteisesti koulussa tapahtuvassa musiikkikasvatuksessa on musiikki mielletty sellaiseksi taito- ja tietoaineeksi, jonka yhteydessä kokemuksella ei paljoakaan ole tekemistä. Ego-funktiota palvelevassa musiikissa voi kärjistetysti sanoa, ettei millään muulla kuin lahjakkuudella ole merkitystä eikä nöyryydellä ja vaatimattomuudella ole mitään sijaa. (Lehtonen 1996, 16.)

Lehtonen (1996) jatkaa, että musiikista voi tulla itsetarkoitus vaikka sen pitäisi olla tapa, jonka avulla omia tunteita ja näkemyksiä esitetään toisille. Kenties ego-funktiota palveleva musiikkikulttuuri tässä suhteessa vain heijastaa kulttuurissam-

me muita alueita, joissa elämänhallinta, älyllisyys ja välittömän hyödyn tavoittelu ovat vallitsevia arvoja. Musiikin ego-funktio ei kuitenkaan ole yksinomaan kielteinen asia. Musiikin esittämisen ja kuuntelemisen kautta voidaan saada merkittäviä ns. hallinnan kokemuksia, joiden avulla minuutta ja itsetuntoa on mahdollista rakentaa ja kehittää myönteisellä tavalla. Nämä kokemukset ovat myös läheisessä yhteydessä niihin minän hallintakeinoihin (coping-mekanismit ja hallinnan strategiat), joita on laajasti tutkittu modernissa kognitiivisessa psykologiassa. (Lehtonen 1996, 16-17.)

Lehtonen (1996) puhuu kirjassaan myös musiikin piilotajuisista intentioista, jotka muokkautuvat piilotajuntamme symbolisella tasolla. Myös musiikin kuuntelu aktivoi tämän prosessin, mikä tarkoittaa sitä, että musiikki aukaisee kuulijassa ikkunoita piilotajuisille sisällöille, merkityksille ja intentioille. Tämä piilotajunnasta tuleva impulssi voi ilmetä ihmisen mielessä fantasiana, assosiaationa tai mielikuvana. Musiikki nopeuttaa piilotajunnassa tapahtuvaa symbolista toimintaa, jolloin piilotajuntamme erilaiset sisällöt nousevat tietoisuuteemme musiikin ainutlaatuisen poettisen ja taiteellisen inspiraation avulla. (Lehtonen 1996, 21.)

Niin sanottu yliminä koostuu Lehtosen (1996) mukaan erilaisista henkilön kehityshistoriansa aikana sisäistämistä esteistä, kielloista ja rajoituksista. Ne vaikuttavat vuorostaan elämysmaailmassamme lähinnä johdannaistensa, moraalisen ahdistuksen sekä syyllisyyden tunteiden kautta. Ihmisen moraalinen ahdistuneisuus kytkeytyy myös musiikkiin. Tutkimuksissa on osoitettu, että tietynlaisen musiikin ”oikeaoppisesta” harjoittamisesta voi yksilö tai ryhmä saada voimakkaita kokemuksia moraaliseen oikein tekemisestä. (Lehtonen 1996, 29.)

Tällaiset kokemukset liittyvät yliminän toimintaan musiikin yhteydessä ja ne esiintyvät tavallisesti erilaisten musiikillisten suuntausten tai tylien ja kokonaisten tyylikausien vaihtumisen yhteydessä, jossa uudenlainen musiikki ikään kuin vaatii yleisöään uudistumaan myös sisäisesti... (Lehtonen 1996, 29.)

2.3 Harrastaminen

Kauppinen ja Sintonen määrittelevät kirjassaan *Musikaalinen elämä* (2004) harrastuksen intohimoiseksi suhteeksi jonkin asian tekemiseen. Itse sana 'harras' voi tarkoittaa sydämellään jollekin antautunutta tai uutteraa, ahkeraa ja innokasta. Usein käykin niin, että mitä enemmän harrastuksensa parissa viettää aikaa, sitä voimakkaammaksi kiinnostus kehittyy ja lopulta harrastus tuntuu vievän kaiken ylimääräisen ajan. (Kauppinen & Sintonen 2004, 9.)

Lehtonen tähdentää kirjassaan *Maan korvessa kulkevi...* (2004) sitoutumisen olevan harrastamiseen olennaisesti liittyvä käsite. Psykologisessa mielessä sitoutumisella tarkoitetaan sitovaa lupautumista tai emotionaalista kiinnittymistä johonkin asiaan. Sitoutuminen voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen. Ulkoisella sitoutumisella viitataan ulkoisiin olosuhteisiin, toiminnan jatkumiseen, roolikäyttäytymiseen tai yhteyksiin muiden ihmisten ja sosiaalisen järjestelmän kanssa. Sisäisellä sitoutumisella taas tarkoitetaan motivaatiota jatkaa samanlaista toimintaa, joka kuvastaa yksilön sisäistämiä tavoitteita, arvoja ja normeja. (Lehtonen 2004, 131.)

Sitoutuminen osoittaa, mikä yksilölle on todella tärkeää. Tästä kertovat myös sitoutumiseen liittyvät valinnat, arvot ja päämäärät. Mitä lujemmin yksilö on sitoutunut johonkin, sitä ilmeisempää on myös hänen haavoittuvuutensa. (Lehtonen 2004, 131.)

2.3.1 Musiikin harrastamisen ylevyys

Lehtosen (2004) mukaan harrastusten avulla ihmiset etsivät elämälleen sisältöä ja merkitystä sekä myönteisiä ja mielihyvää tuottavia ulottuvuuksia. Syvälinen musiikkiharrastus voi suunnata harrastajan elämän valintoja hyvinkin kokonaisvaltaisesti. Musiikkiharrastuksessa yhdistyvät toisiinsa musiikkiin liittyvät emotionaaliset, kognitiiviset ja toiminnalliset tekijät. Musiikin kautta harrastaja voi purkaa elämänsä liittyviä ongelmia ja edistää elämänlaatuaan, mielenterveyttään ja luovuuttaan. (Lehtonen 2004, 131.)

Musiikin harrastamisen ja soittamisen eksperttiyden takaa pitäisikin Kauppisen ja Sintosen (2004) mukaan löytyä samat rakennusaineet: kiinnostus, intohimo, omaehtoisuus sekä perheen ja kodin tuki. Harrastajan pääasiallinen toimeentulon lähde ei ole musiikki, mutta muutoin harrastajien ja ammattilaisten välistä rajaa voi joskus olla vaikea eikä edes tarkoituksenmukaista vetää. Tapa jolla ammattilaiset ja harrastajat suhtautuvat musiikkiin ja musiikin tekemiseen eroavat toisistaan, sillä harrastajat luovat arkensa estetiikkaa pääasiassa omakohtaisen tekemisen ja kokemuksen kautta. Harrastamisesta on usein puhuttu vähättelevään sävyyn, vaikka harrastajien suhde ja rakkaus musiikkiin yleensä on täysin pyyteetön. (Kauppinen & Sintonen 2004, 10-11.)

Lehtonen (1996) taas pitää musiikkiharrastusta pitkälti samanlaisena muiden harrastusten kanssa, joiden avulla pyritään saamaan hallinnan kokemuksia. Tämänkaltaiset harrastukset perustuvat oman ruumiin, jonkin pelin tai välineen hallintaan. Harrastus, jossa keskeistä on omien rajojen koettelu, tietyn epäonnistumisriskin sietokyky ja pitkäjänteinen työskentely jonkin tärkeäksi koetun tavoitteen saavuttamiseksi, tarjoaa oivallisen mahdollisuuden henkiseen kasvuun. Kokeneemman ja auktoriteettia omaavan aikuisen (soitonopettaja, urheiluvalmentaja tms.) kanssa käytävä vuorovaikutus yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi on myös tärkeää harrastajan henkisen kasvun kannalta. (Lehtonen 1996, 17.)

Lauri Siisiäisen artikkelissa (2004) väitetään, että perinteisen uskomuksen mukaan musiikkiharrastuksessa on kyse lähinnä yksityisten mieltymysten toteuttamisesta, eikä sillä ole muiden ihmisten kuin harrastajan itsensä kannalta mitään merkitystä. Syvällisemmin asiaa pohdittaessa huomataan kuitenkin, että musiikkiharrastuksen kautta harrastaja voi toteuttaa kontrollia, pakenemista ja vastarintaa. (Siisiäinen 2004, 157.) Kaikki varmasti yhtyvät siihen, että konsertissa tai vaikkapa kuoroharjoituksissa käyminen on erittäin rentouttava ja rakentava tapa saada hetken tauko arkielämän askareista ja huolista. Parhaassa tapauksessa huolet tuntuvat hiukan pienemmiltä musiikkielämyksen jälkeen.

Lauri Siisiäisen (2004) mukaan musiikin harrastaminen, riippumatta siitä onko kysymyksessä soittaminen, tanssi tai oman mielimusiikin kuunteleminen kotona, irrot-

taa ja hetkellisesti vapauttaa meidät työstä ja ylipäänsä tehokkuusvaatimusten alaisesta suorittamisesta. Tämä ”irttoaminen” voidaan toisaalta nähdä harmittomana vapaa-ajanviettona, mutta toisaalta myös perustavana vastavoimana tehokkuutta ylläpitävälle kontrollille. Musiikin (ja tanssin) avulla ihmiset voivat saavuttaa ekstaattaisen tilan, mikä puolestaan luo katkoksen ja irtaantumisen vakiintuneesta elämänmuodosta normeineen (esimerkiksi palkkatyö, kotiaskareet jne.). (Siisiäinen 2004, 157.)

Lehtonen (1996) viittaa kirjassaan *Musiikki, kieli ja kommunikaatio* ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieun teksteihin, joissa väitetään, että musiikista puhuminen on yksi kaikkein pisimmälle viedyistä intellektuaalisista esitystilanteista. Puhuessaan musiikista henkilö pääsee halutessaan ilmaisemaan sivistyksensä koko laajuuden ja monipuolisuuden. Musiikkimaullaan henkilö voi esittää omaa ”hienouttaan” paremmin kuin minkään muun yksittäisen tunnusmerkin avulla. Lehtonen (1996) väittää lisäksi ihmisen itserakkauden kärsivän paljon enemmän makujen kuin mielipiteiden tuomitsemisesta. Tämän uskotaan johtuvan siitä, että makumme sanovat paljon enemmän siitä, minkälaisia todella olemme, kuin esimerkiksi muut asenteet, poliittiset mielipiteet jne. Olemme siis sitä, mistä pidämme. (Lehtonen 1996, 19-20.)

Musiikkimaku ja musiikin harrastaminen tarjoavat Lehtosen (1996) mukaan keinon samaistua toisiin samankaltaisiin ihmisiin sekä mahdollisuuden musiikin edustaman symbolisen kulttuuripääoman jakamiseen. Musiikkimaun ja musiikkiin liittyvien kykyjen kautta yksilö voi erottua massasta ja olla jotakin. Harrastajalle musiikkiin liittyvät suoritukset, arvostukset ja jopa ”oikeanlaisten” soittimien ja laitteiden hankkiminen voivat antaa voimakkaita ja omnipotentteja tunteita. (Lehtonen 1996, 20)

Muistan elävästi, kuinka iloinen ja ylpeä olin saadessani ensimmäisen suorakaiteenmallisen viulukoteloni. Minulla oli nimittäin käsitys, että kaikilla aikuisilla viulisteilla oli suorakaiteenmalliset kotelot. Kotelo oli painava ja kömpelö, koska sitä ei saanut esimerkiksi selkään vaan se oli kannettava kädessä, mutta aluksi minä en välittänyt siitä, koska mielestäni ruskea ja halvannäköinen kotelo oli maailman hie-

noin. Olin tällöin korkeintaan 12-vuotias ja tunsin, että olin uuden viulukoteloni myötä ottanut ratkaisevan askeleen pois pikkuviulistien maailmasta kohti aikuisuutta.

2.3.2 Yhdessätekemisen ilo

Sini Louhivuoren (2004) tutkimuksessa kansalais- ja työväenopistoissa musiikkia harrastavista aikuisista kävi ilmi, että musiikin voiman yhteinen kokeminen ja harrastamisen sosiaalinen aspekti olivat tärkeimpiä musiikkiharrastuksen merkityksellisyyteen vaikuttavia tekijöitä. Varsinkin kuorolaulajat painottivat sosiaalisen kanssakäymisen tärkeyttä: kuoroon tultiin vähintään yhtä paljon tapaamaan ystäviä kuin harrastamaan musiikkia. Pitkän harjoittelun ja ankaran keskittymisen jälkeen onnistuneet esiintymistilanteet jäivät mieleen voimakkaina elämyksinä, jotka innostivat jatkamaan harrastusta. (Louhivuori 2004, 49.)

Erään tutkittavan mielestä kuorolaulun muodostamasta kokonaisuudesta oli mahdollonta erottaa toisistaan musiikillisia ja sosiaalisia arvoja. Laulajat tunsivat kuoron olevan tuttu ja turvallinen yhteisö, jossa musiikkielämysten lisäksi koettiin läheisyyttä ja yhteishenkeä. Kuorolaulamisen ei koettu olevan yhtä tavoitteellista kuin soittimen yksilöopiskelun, mutta uusien asioiden oppiminen tuotti tutkittaville suurta iloa. Erilaisissa pienryhmissä ja orkestereissa soittaminen koettiin haasteelliseksi, mutta antoisaksi. Kotona itsekseen soittamisen ei koettu olevan yhtä haasteellista ja kehittäväää, koska ryhmässä soittamisella oli omat ”pelisääntönsä”. (Louhivuori 2004, 50-51.)

Louhivuori (2004) toteaa kaikkien haastateltavien pitävän harrastustaan ja musiikkia ylipäättään terveyttä edistävänä tekijänä elämässään. Positiiviset terveysvaikutukset olivat niin psyykkisiä kuin fyysisiäkin. Puhaltajilla ja laulajilla keuhkot olivat vahvistuneet niin, että yksi tutkittava oli saanut helpotusta vaikeaan astamaansa. Muita myönteisiä vaikutuksia olivat mm. vilkastunut verenkierto ja sydämen toiminta. Musiikkiharrastuksen tärkeimmät terveysvaikutukset olivat kuitenkin musii-kin, yhdessäolon ja oppimisen kautta saadut myönteiset elämykset sekä mielenvir-

kistys ja innostus. Lisäksi todettiin kuoron antamien esiintymiskokemusten lisänneen rohkeutta muillakin elämänalueilla. (Louhivuori 2004, 52-53.)

Kuorolaulun on monissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja Louhivuoren tutkimuksen tulokset viittasivat samaan suuntaan. Monet kuorolaulajat osallistuivat yhdistystoimintaan kuoroharrastuksen puitteissa, koska kansalaisopistojen kuorot toimivat usein yhdistyksinä. Louhivuoren mukaan syy-seuraussuhde ei välttämättä aina ole täysin yksiselitteinen, mutta kuorolaulu vaikuttaisi kuitenkin aktivoivan yhteiskunnalliseen toimintaan. (Louhivuori 2004, 52.)

Louhivuoren tutkimukseen osallistuneet aikuiset musiikin harrastajat olivat kaikki niin intohimoisia harrastuksensa suhteen, etteivät he enää pystyneet kuvittelemaan elämäänsä ilman musiikkia. Harrastamisen lopettamista pystyttiin ajattelemaan vain jos terveys jostakin syystä pettäisi. Louhivuori toteaa kansalais- ja työväenopistojen opettajien tekevän niin inhimillisesti, kulttuurisesti kuin yhteiskunnallisestikin erittäin arvokasta työtä tarjotessaan tilaisuuksia elinikäiseen musiikin harrastamiseen. (Louhivuori 2004, 53.)

Kansalais- ja työväenopistojen tarjoamien harrastamismahdollisuuksien kautta ihmiset pääsevät osallisiksi sellaiseen yhteisöllisyyteen, joka ei tämän päivän yhteiskunnassa ole mikään itsestäänselvyys. Säännöllisin väliajoin kuulemme uutisissa ihmisistä, jotka ovat vuosia maanneet kotona kuolleena ilman, että kukaan on kaivannut heitä. Jokainen meistä pelkää varmasti sisimmässään yksin jäämistä, vaikka eri ihmisten sosiaaliset tarpeet saattavatkin erota huimasti toisistaan.

Uskon, että kaikenlainen yhteisöllinen harrastaminen (esimerkiksi kuorossa laulaminen) koetaan arkielämän turvaa lisäävänä, ja sen takia monet kokevat vahvasti, ettei harrastuksesta missään olosuhteissa haluta luopua. Vaikka kukaan muu ei kaipaisikaan, niin ainakin kuorokaverit alkaisivat kysellä perään, jos joku aikaisemmin innokas kuorolainen yhtäkkiä lakkaisi käymästä harjoituksissa.

Yhteisöllisen harrastamisen mielenterveyttä edistäviä vaikutuksia ei myöskään pidä vähätellä. Suomenruotsalaisista usein kuultu luonnehdinta on, että he ovat aina

iloisia ja laulavat kuorossa. Yleistys on tietenkin erittäin karkea, mutta siinä on silti varmasti vinha perä. Mielen terveyden kannalta on olennaista, että ihminen tuntee olevansa tärkeä ja osa jotakin suurempaa kokonaisuutta, kuten esimerkiksi kuoroa, sukua, yhdistystä, turkulaisia ja niin edelleen. Pohjimmiltaan iloisen ihmisen on helpompaa kohdata vaikeuksia elämässään kuin pessimistisen henkilön. Antoisaa ja mukavan harrastuksen parissa ikävät ajatukset saattavat kaikota kokonaan ainakin hetkellisesti niin, että esimerkiksi kuoroharjoitusten jälkeen jaksaa mieli virkeänä taas puurtaa arkielämän askareiden parissa.

2.4 Oppiminen ja opettaminen

Ihmisen koko elämä on oppimista. Osmo Kivinen (1998) kirjoittaa artikkelissaan niin yksittäisen ihmisen kuin koko ihmislajin historian olevan oppimisen historiaa, koska oppimatta ei voi elää. Laajemmin määriteltynä oppimisella tarkoitetaan ihmisen kykyä jäsentää ympäröivää maailmaa omien pyrkimystensä kannalta mielekkääksi elämäkokemuksensa avulla. Henkilön muuttaessa omaa maailmankuvaansa hän muuttuu samalla itsekin. Kivinen (1998) jatkaa, että ihminen oppii itse tekemällä, eli käyttämällä hyväkseen eteensä tulevat mahdollisuudet ja tilanteet. Osamisen voi määritellä tilanteen ehdollistamaksi kyvyksi, joka on yhteisöllinen ominaisuus, koska se syntyy yksilön ja yhteisön välisessä vuorovaikutuksessa. (Kivinen 1998, 175, 181.)

Kivinen (1998) kirjoittaa myös, että koulussa tapahtuva opettaminen on perinteisesti pohjautunut illuusioon siitä, että kaikki ”oikeat” vastaukset ovat löydettävissä koulukirjoista, vaikka oppiminen itse asiassa tapahtuu juuri kysymysten eikä niinkään vastausten kautta. Uteliaisuus on hyvästä, koska niin tieteen kuin taiteenkin kehityksen ja uusiutumisen yhtenä edellytyksenä on kyky kuvitella mahdottomilta tuntuvia asioita ja rohkeus sukeltaa tuntemattomaan. Vastaaminen ei ole ongelma, kun olennaiset kysymykset osataan muotoilla oikein. (Kivinen 1998, 182.) Kivinen muotoilee asian näin:

Oikeat vastaukset eivät vähennä kysymyksiä, vaan lisäävät niitä. Mitä enemmän tietää, sitä enemmän on kysyttävää. [---] Oikeassa elämässä ei ole valmiita vastauksia eikä varmaa tietoa. (Kivinen 1998, 182.)

Vanhaa viisautta siitä, että tieto lisää tuskaa, voidaan siis pitää totuutena. Tämän varmasti kaikki, jotka ovat koskaan opiskelleet tai ylipäättään syventyneet johonkin asiaan, voivat allekirjoittaa. Musiikin ammattiopintoihin ryhdyttäessä on ihmisellä jo monivuotinen kokemus aktiivisesta musiikkiharrastuksesta ja soittotunneilla käymisestä, alan toimintatavat ovat siis ainakin osittain tutut jo ennestään. Tässä suhteessa musiikkiopintojen aloittaminen eroaa ratkaisevasti monesta muusta alasta, missä opiskelijalla ei välttämättä opintojen aloitusvaiheessa ole juuri mitään käsitystä siitä, mihin hän oikeastaan on ryhtymässä.

2.4.1 Musiikkiin kasvattaminen

Juha Suoranta (2004) kirjoittaa artikkelissaan musiikkikasvatukseen kuuluvan, että opettaja johdattelee oppilastaan musiikin sisällöllisiin asioihin. Jos musiikki rinnastetaan kieleen, voidaan sanoa, että tärkeää ei ole ainoastaan kieliopin vaan yhtäläillä kielen merkitysten ja käyttöyhteyksien opetteleminen. Toisin sanoen, mikä on ominaista kielen eri käyttötavoille ja miten kieltä käytetään missäkin yhteydessä. (Suoranta 2004, 174.)

Suoranta (2004) jatkaa, että musiikkikasvatus voidaan määritellä osaksi elinikäistä oppimista. Yleisenä tavoitteena kaikelle musiikkikasvatukselle voisi pitää, että oppilas oppii musiikin taitavaa käyttöä sekä kuuntelemalla että tekemällä itse. Tämän seurauksena oppilas osaa tehdä musiikillisia valintoja, tunnistaa musiikin eri käyttöyhteydet, omat mieltymyksensä ja niitten kehittämisen merkityksen. Musiikin ymmärretään myös olevan osa niitä merkityksiä, joista arkielämä muodostuu. (Suoranta 2004, 175.)

Suoranta (2004) pitää tärkeänä, että nykyaikaisessa musiikkikasvatuksessa ei ole liian valmiita tai lukkoon lyötyjä ajatuksia siitä, mitä opetukseen ja opiskeluun tulisi

sisältyä. Sisällön on hyvä ainakin osittain pohjautua osallistujien omiin toiveisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Opettajan ammattitaito antaa opetukselle sisällöllisen painoarvon, mutta liika muodollisuus ei ole hyvästä. Näin ollen on siis tarpeen, että opettaja opettelee tuntemaan opiskelijansa, heidän todellisuutensa ja varsinkin heidän musiikilliset kokemusmaailmansa. (Suoranta 2004, 187.)

Yksi elinikäisen musiikin harrastamisen edellytys on Suorannan (2004) mukaan osallistava musiikkikasvatus, jossa tähdennetään sitä, että musiikki kuuluu kaikille. Tällä ei tarkoiteta ainoastaan koulussa tapahtuvaa musiikkikasvatusta, vaan myös sitä sosiaalisen elämän osaa, jossa sekä elämäkerralliset että yhteiskunnalliset oppimiskokemukset syntyvät. (Suoranta 2004, 189.) Monet ihmiset sanovat kyllä pitävänsä ja nauttivansa musiikista, vaikka he eivät omien sanojensa mukaan ymmärrä musiikkia tai ole musikaalisia. Mielestäni musiikin ymmärtäminen on kuitenkin juuri sitä, että osaa nauttia musiikista, koska musiikin tärkein funktio on sen kyky herättää tunteita ja ajatuksia ihmismielessä.

Mitä koko musikaalisuuskeskusteluun tulee, on se mielestäni aikansa elänyt ja sen voisi unohtaa kokonaan. Ihmisten jakaminen lähtökohtaisesti lahjakkaisiin ja lahjattomiin musiikin saralla on aivan typerää, koska eihän millään muullakaan alalla oleteta, että pitäisi olla seppä syntyessään. Kaikki ihmiset voivat kehittää kykyjään tiettyyn pisteeseen asti ammattitaitoisen ja tarkoituksenmukaisen musiikkikasvatuksen avulla. Kaikilla ihmisillä on sama oikeus olla kiinnostuneita musiikista, eikä tätä oikeutta kukaan muu ihminen voi mielestäni kieltää toiselta.

Musiikki on monin eri tavoin mukana niiden kokemusten välittämisessä ja luomisessa, joista muodostuu elämänmittaisen oppimisen kokonaisuus ja lopulta elämän merkitys. (Suoranta 2004, 189.)

2.4.2 Taidosta ja taidon oppimisesta

Erilaisten taitojen oppiminen on erittäin tärkeää ihmiselle. Kari Kurkelan (1994) mukaan uuden taidon oppiminen on ilon ja ylpeyden aihe, mikä vuorostaan ruokkii

ihmisen halua oppia yhä enemmän. Tämä tarve, sekä halu tyydyttää se nousevat syvältä ihmismielestä. Uuden taidon oppimisen toivossa ollaan valmiita luopumaan paljosta sekä kestävämmän ponnistelujen ja jopa kärsimyksiä. (Kurkela 1994, 63, 66.)

Kurkela (1994) pitää itse teknisen suorituksen (soittamisen tai laulamisen) vaikeutta musiikin tekemisen taitoon olennaisesti liittyvänä haasteena. Näin ollen voidaan olettaa, että musiikillisten taitojen oppiminen lisää oman voiman, hallinnan ja tuoteliaisuuden tunnetta. Kurkela (1994) täsmentää: ”...soittimen käsittelyn taito, on konkreettisesti muodossaan voitto kömpelyydestä, se on kätevyyttä ja itsensä hallitsemisen taitoa, se on soittimen alistamista omien ajatusten ilmentäjäksi”. Soittamisen taito edustaa toisaalta iskuvoimaa, nopeutta, volyyymia ja suvereniteettia, mutta toisaalta myös sellaisia kvaliteetteja kuin herkkyys, vivahteikkaus, laulavuus ja pehmeys. (Kurkela 1994, 124.)

Taidon oppimiseen tarvitaan usein opettajaa, ja tällöin opettaja edustaa Kurkelan (1994) mukaan lähtökohtaisesti auttajaa, jonka tehtävänä on auttaa, tukea, neuvoa, opastaa ja helpottaa vaikeuksissa niin, että oppilas lopulta pääsee tavoittelemaansa päämäärään. Tämä on myös edellytys myönteisen opettaja-oppilassuhteen syntymiselle. Kurkela (1994) jatkaa, että myönteisen opettaja-oppilassuhteen muodostuminen edellyttää oppilaalta kykyä ”kohdata, tunnistaa ja tunnustaa oma osaamattomuutensa ja kykenemättömyytensä sekä tältä pohjalta nouseva, ehkä hyvinkin intensiivinen halu muuttaa tilanne toisenlaiseksi”. Vahva motivaatio oppimiselle perustuu juuri tähän luonnolliseen ja terveeseen perustilanteeseen. Oppilaan on myös oltava tarpeeksi optimistinen ja luottavainen tulevaisuuden suhteen, jotta hän uskalltaa altistaa itsensä soitonopiskelun aiheuttamille haasteille ja stressille. (Kurkela 1994, 336-337.)

Taidon avulla ihminen voi saada osakseen mielihyvää. Jos taitoa ei ole, jäädään mielihyväästä paitsi, jolloin kyseinen taito on joko opeteltava tai mielihyvä on hankittava muualta. Kurkela (1994) kiteyttää ongelman näin:

Se, että jaksaa odottaa, opiskella ja aina uudestaan harjoitella, voi ajoittain olla raskasta ja turhauttavaa. Kyky kestää tätä tilaa

kuitenkin tarvitaan, jotta pitkällistä opiskelua edellyttävä taito ja siihen liittyvä mielihyvä voitaisiin saavuttaa. (Kurkela 1994, 337.)

2.4.3 Musiikkipedagogiikan erityiskysymyksiä

Kimmo Lehtonen (1996) muistuttaa kirjassaan *Musiikki, kieli ja kommunikaatio*, että musiikkikasvattajan olisi aina pidettävä mielessä musiikin merkittävät rakentavat vaikutukset tehdessään kasvatustyötä. Tämä on tärkeää, sillä musiikkikasvatuksen avulla voidaan pahimmassa tapauksessa monella lailla loukata ja haavoittaa oppilaan itsetuntoa, mikä taas vuorostaan voi johtaa siihen, että ihminen yrittää kieltää itseltään musiikin ja sen edustamien tunteiden merkityksen. Musiikkikasvattaja, jolta puuttuu riittävä määrä ihmissuhteiden tajua, muistuttaa Lehtosen mukaan lähinnä norsua porslinikaupassa. (Lehtonen 1996, 20.)

Musiikkipedagogin tulisi Lehtosen (2004) mielestä olla valmis irrottautumaan vanhoista epätarkoituksenmukaisista rutiineista refleksiivisen ajattelun avulla. Tämä lisää musiikkikasvattajan kompetenssia ja valmiuksia tarkoituksenmukaiseen toimimiseen nyky-yhteiskunnan jatkuvassa muutoksessa, sekä parantaa hänen kykyään suhtautua kriittisesti omaan työhönsä ja työskentely-ympäristöönsä. Lehtosen (2004) mielestä refleksiivisyys auttaa pedagogia näkemään työnsä osana laajempaa yhteiskunnallista kokonaisuutta ja lisää pedagogin joustavuutta toimia vaihtelevissa toimintaympäristöissä erilaisten ihmisten kanssa. (Lehtonen 2004, 8.)

Lehtonen kirjoittaa kirjassaan *Maan korvessa kulkevi...* (2004), että musiikkipedagogiikka sijoittuu tieteen ja taiteen välimaastoon. Vaikka musiikkipedagogiikka on käsityömäisesti toteutettavaa käytännön toimintaa, jota hyvin voi harjoittaa ja oppia ilman mainittavaa teoreettista taustaa, voi toimintaa myös tutkia tieteellisesti, mikä mahdollistaa käytännön toiminnan teoretisoinnin. Musiikkikasvatuksen teoreettinen pohja on löydettävissä mm. sellaisilta tieteenaloilta kuin filosofia, musiikkitiede, psykologia, kasvatustiede ja erityiskasvatus. Musiikkipedagogin pitää osata soveltaa teoriaa myös käytännön toimintaansa. (Lehtonen 2004, 13.)

Musiikkipedagogin on tunnettava välineensä, musiikki, monelta kannalta sekä kyettävä sitä käyttämällä luomaan oppilaalleen tämän kasvua ja kehitystä edistäviä musiikkielämyksiä, joiden kautta oppilaan on mahdollista käsitellä ja jakaa elämän ongelmia ja ristiriitaisuuksia sekä niihin liittyviä tunteita. Musiikkipedagogin on myös itse kyettävä monipuoliseen ja luovaan musiikki-ilmaisuun. (Lehtonen 2004, 13.)

Musiikkipedagogin on Lehtosen (2004) mukaan tunnettava oppilaansa ja ymmärrettävä sekä hyväksyttävä heidän monenlaista musiikki-ilmaisuun ja musiikkimaailmaan. Ihminen on kokonaisuus, jossa psyykkiset, fyysiset sekä elämäntilanteeseen liittyvät sosiaaliset puolet ovat tasapainoisesti mukana, mikä pitää huomioida myös musiikkikasvatuksessa. Musiikin aiheuttamat reaktiot kumpuavat syvältä tiedostamattoman minuutemme alueelta, mikä tarkoittaa, että musiikkikasvatus on ennen muuta tunnekasvatusta ja tunteiden käsittelyä. Jotta pedagogi pystyisi mahdollisimman laajasti ja syvällisesti ymmärtämään oppilaidensa ongelmia, on hänellä oltava hyvä itsetuntemus. (Lehtonen 2004, 13-14.)

Lehtonen (2004) kirjoittaa, että musiikkipedagogiikan erityinen haastavuus tulee juuri siitä, että musiikissa ihminen on erittäin paljaana oman osaamisensa ja osamattomuutensa kanssa. Musiikinopetuksessa ollaan tekemisissä hyvin hienovaraisen tuntemusten ja tunneilmaisujen kanssa. Musiikista voi saada elämäniloa ja paremman itsetunnon, mutta se voi myös viedä ihmiseltä itsetunnon ja muodostua raskaaksi taakaksi tai tukahduttavaksi velvollisuudeksi. (Lehtonen 2004, 15-16.)

Moniarvoisuutta korostavassa autonomisessa musiikkikäsityksessä musiikki on Lehtosen (2004) mielestä monimuotoinen ja heterogeeninen joukko ilmiöitä, joka pitää sisällään erilaisia toisiinsa nähden autonomisia esteettisiä järjestelmiä. Tällöin jokaisella musiikinlajilla on erilliset musiikin luomiseen ja esittämiseen liittyvät periaatteet ja arvokriteerit. Henkilön musiikkikäsitys vaikuttaa hänen musiikillisen minäkäsityksensä muotoutumiseen. (Lehtonen 2004, 118.)

Musiikillinen minäkäsitys syntyy sekä tietoisesti että tiedostamatta luoden pohjan järjestelmissä toimivien ihmisten kulttuuripääomalle sekä käsitykselle omasta itsestään. Taidetta kulttuu-

rimuotona pidetään tunnetusti ihmisten henkisen kapasiteetin ja luovan ilmaisuuden kanavana. (Lehtonen 2004, 118.)

2.5 Yhteenveto

Useista kirjallisista lähteistä kävi ilmi, että musiikkia pidetään elämän itsensä ilmentymänä. Musiikillisella toiminnalla voidaan antaa persoonallista sisältöä ja muotoa elämänvoimalle ja elämäntahdolle, mikä myös on musiikillisen toiminnan varsinainen päämäärä. Musiikin pitäisi olla tapa, jonka avulla omia tunteita ja näkemyksiä esitetään toisille. Musiikkimaun ja musiikkiin liittyvien kykyjen kautta yksilölle suodaan mahdollisuus erottua massasta ja ”olla jotakin”.

Puhuttelevan musiikkielämyksen avulla voidaan laukaista jännitystiloja, jolloin ihmisen sisäinen energia saa myönteisemmän muodon psyykkisen työskentelyn kautta. Hyvä musiikki herättää kuulijassaan ajatuksia, mutta musiikkia pitäisi myös täydentää omilla ajatuksilla. Musiikki puhuttelee sekä minuutemme tietoisia että tiedostamattomia puolia ja on näin ollen monipuolisesti yhteydessä koko persoonallisuuteemme. Leif Segerstamin tunnettu luonnehdinta musiikin olemuksesta kiteyttää asian osuvasti:

Musiikki ei ole ”se mikä soi”, vaan: MIKSI ”se mikä soi”, soi niin kuin se soi, silloin kun se soi... Yksinkertaista, mutta monimutkaista.

Musiikki on myös eri tavoin mukana luomassa ja välittämässä niitä kokemuksia, jotka muodostavat elämänmittaisen oppimisen kokonaisuuden ja lopulta elämän merkityksen. Ihminen voi sekä musiikin esittämisen että kuuntelemisen kautta saada merkittäviä ns. hallinnan kokemuksia, joiden avulla minuutta ja itsetuntoa on mahdollista rakentaa ja kehittää myönteisellä tavalla. Nämä kokemukset ovat läheisessä yhteydessä niihin minän hallintakeinoihin, joita kognitiivisessa psykologiassa kutsutaan coping-mekanismeiksi ja hallinnan strategioiksi.

Musiikin aiheuttamat reaktiot kumpuavat hyvin syvältä ihmismielen syövereistä, mikä tarkoittaa, että musiikkikasvatus on yhtä paljon tunnekasvatusta ja tunteiden käsittelyä kuin musiikin opettamista. Siksi musiikkipedagogilla on oltava hyvä itse-tuntemus ja hyvät sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Optimaalisen oppimistuloksen saamiseksi musiikkipedagogin on pyrittävä siihen, että hän oppii tuntemaan oppilaansa, heidän todellisuutensa ja musiikilliset kokemusmaailmansa.

Suurin musiikin tekemisen taitoon liittyvä haaste on itse suorituksen vaikeus. Musiikillisten taitojen oppimisen voidaan näin ollen olettaa lisäävän ihmisessä voiman, hallinnan ja tuotteliaisuuden tunnetta. Uuden taidon oppiminen on ilon ja ylpeyden aihe, mikä vuorostaan ruokkii ihmisen halua oppia yhä enemmän. Taidon omaksuminen tuottaa ihmiselle mielihyvää, josta muuten jäätäisiin paitsi.

Harrastuksista ihmiset etsivät elämälleen sisältöä ja merkitystä sekä myönteisiä että mielihyvää tuottavia ulottuvuuksia. Harrastus, jossa keskeisessä asemassa ovat omien rajojen koettelu, tietyn epäonnistumisriskin sietokyky ja pitkäjänteinen työskentely jonkin tärkeäksi koetun tavoitteen saavuttamiseksi tarjoaa loistavan mahdollisuuden henkiseen kasvuun. Myös opettajan kanssa käytävä vuorovaikutus voi edistää harrastajan henkistä kasvua.

Sitoutuminen on harrastamiseen olennaisesti liittyvä käsite. Psykologiassa sitoutumisella tarkoitetaan, että harrastuksen kohteeseen kiinnitytään emotionaalisesti tai lupaudutaan sitovasti. Sitoutumisen ja sitoutumiseen liittyvien valintojen, arvojen ja päämäärien kautta ihminen osoittaa, mikä hänelle on todella tärkeää. Näin ollen ihmisen haavoittuvuus lisääntyy sitoutumisen lisääntyessä.

Yhden tutkimuksen mukaan (Louhivuori 2004) musiikin voiman yhteinen kokeminen ja harrastamisen sosiaalinen aspekti olivat tärkeimpiä kansalais- ja työväenopistoissa tapahtuvan musiikkiharrastuksen merkityksellisyyteen vaikuttavia tekijöitä. Kaikki tutkimuksessa haastatellut henkilöt pitivät harrastustaan ja musiikkia ylipääntään terveyttä edistävänä ja ylläpitävänä tekijänä elämässään.

Musiikkipedagogiikka sijoittuu Lehtosen (2004) mukaan tieteen ja taiteen väli-
maastoon. Se on toisaalta käsityömäisesti toteutettavaa käytännön toimintaa, jota
voi harjoittaa ilman mitään teoreettista taustaa, mutta toisaalta myös toimintaa, jota
voi ja pitää tutkia tieteellisesti. Musiikkipedagogiikan teoreettinen pohja on löydet-
tävässä niin filosofiasta, musiikkitieteestä, psykologiasta, kasvatustieteestä kuin
erityiskasvatuksesta.

Musiikinopetuksessa ollaan tekemisissä hyvin hienovaraisten tuntemusten ja tun-
neilmaisujen kanssa, mikä tarkoittaa, että yhtä hyvin kuin musiikista voi saada elä-
mäniloa ja paremman itsetunnon voi se myös viedä harjoittajaltaan itsetunnon ja
jopa muodostua vaikeaksi ja raskaaksi velvollisuudeksi. Musiikkipedagogin on
myös tunnettava musiikkia monipuolisesti, jotta hän pystyisi luomaan oppilaalleen
tämän kasvua ja kehitystä edistäviä musiikkielämyksiä. Näiden kokemusten kautta
oppilaan on mahdollista jakaa ja käsitellä ongelmia ja ristiriitaisuuksia sekä niihin
liittyviä tunteita elämässään. On myös hyvin tärkeää, että musiikkipedagogi itse
pystyy monipuolisesti ja luovasti ilmaisemaan itseään musiikin kautta.

Oppiminen tapahtuu Kivisen (1998) mukaan vastoin yleistä käsitystä kysymysten
eikä vastausten kautta, koska oikeiden vastausten saamisen tulisi vain lisätä kysy-
myksiä oppijan mielessä. Kivinen (1998) myös kyseenalaistaa sen, onko mitään
valmiita vastauksia tai ”oikeaa” tietoa ylipäätään olemassa. Ihmisen maailmankuvan
muuttuessa oppimisen myötä muuttuu hän samalla itsekin.

3 TUTKIMUKSEN IDEA

Opinnäytetyön tutkimusongelmat olivat seuraavat:

1. Mikä motivoi aikuisia harrastamaan musiikkia?
2. Mikä tekee harrastuksesta merkityksellisen?
3. Mihin aikuiset harrastajat pyrkivät harrastuksellaan?

Varsinaisten tutkimusongelmien lisäksi kiinnostuksen kohteena oli itse opetustilanne; miten aikuiset harrastajat kokivat opetustilanteen, jossa opettajana toimi oppilastaan huomattavasti nuorempi henkilö, joka itsekin vasta opiskeli alaa. Tutkittavia pyydettiin myös pohtimaan omaa musiikkisuhdettaan. Heiltä kysyttiin, minkälainen suhde heillä aikasemmin elämässään oli ollut musiikkiin ja miten se tutkittavan jakson aikana oli muuttunut, jos oli muuttunut.

Tutkimuksen kohteeksi valittiin viisi (5) mahdollisimman erilaista henkilöä niin iältään kuin musiikkitaustaltaan. Yhteistä heille oli, että kaikki olivat hakeutuneet Musiikin laitokselle opetusharjoittelijoiden oppilaisiksi avoimen ammattikorkeakoulun kautta tarjotulle kurssille. Ryhmästä kaksi kävi laulutunneilla ja loput kolme eri instrumenttien soittotunneilla. Yhdellä henkilöllä ei ollut, koulun musiikkituntien lisäksi, mitään aikaisempaa kokemusta musiikinopetuksesta ja yksi oli lapsuudessaan lopettanut soittotunneilla käymisen parin kerran jälkeen. Muut kolme olivat lapsuudessaan harrastaneet musiikkia soittamalla ja/tai laulamalla enemmän tai vähemmän säännöllisesti.

3.1 Aineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin kahdella tavalla. Aluksi tutkimukseen valitut henkilöt haastateltiin yksitellen, minkä jälkeen he saivat tehtäväksi kirjata ajatuksiaan viikoittain päiväkirjaan. Päiväkirjan tarkoituksena oli antaa tutkittaville mahdollisuus pohtia annettuja teemoja kaikessa rauhassa.

3.1.1 Haastattelu

Haastattelussa selvitettiin tutkittavan aikaisemmat kokemukset musiikin harrastamisesta. Kysyttiin kuinka kauan hän aikaisemmin oli soittanut/laulanut ja miten pitkä tauko hänellä kenties oli musiikkiharrastuksessaan ollut. Mahdolliset kokemukset musiikkiopisto-opinnoista olivat myös haastattelijan mielenkiinnon kohteena sekä se, miksi tutkittava oli hakeutunut soitto/laulutunneille juuri nyt. Lopuksi kysyttiin mistä hän oli saanut tiedon Musiikin laitoksen Harmooni-hankkeen aikuispedagogiikkaprojektista. Haastattelussa esitetyt kysymykset ovat liitteenä (kts. *liite 1*).

Kaikki haastattelut tehtiin Lahden ammattikorkeakoulun Musiikin laitoksen tiloissa marraskuussa 2007. Tutkittavilta pyydettiin suostumus haastattelutilanteen taltioimiseen mp3-soittimelle materiaalin työstämisen helpottamiseksi. Kaikki suostuivat kyseiseen menettelyyn.

3.1.2 Päiväkirja

Päiväkirjaan oli jokaiselle viikolle laadittu oma kysymys tai otsikko, jotta tutkittavien vastauksia olisi helpompi verrata keskenään. Ajatuksena oli, että tutkittavat ehtisivät pohtia enemmän ja syvällisemmin annettuja teemoja päiväkirjamerkintöjä tehdessään kuin haastattelutilanteessa ehtii tai pystyy tekemään. Päiväkirjaa ohjeistettiin pitämään täysin vapaasti ja mahdollisimman omin sanoin. Mitään muotovaatimuksia tekstillä ei ollut. Päiväkirjan pitämistä varten annettu ohjeistus on liitteenä (kts. *liite 2*).

Päiväkirjan neljälle ensimmäiselle viikolle oli laadittu omat teemat kun taas viides viikko oli eräänlainen yhteenveto kaikista ajatuksista, joita koko jakson aikana oli herännyt. Ensimmäisen viikon teemana oli motivaatio ja tavoitteet. Teeman avaamiseen laadittiin lisäkysymyksiä, esim. *Mikä motivoi sinua soittotunneilla käymiseen tällä hetkellä?* ja *Oletko asettanut itsellesi tavoitteita soittotunneilla käymisen suhteen?* Toisen viikon teema oli musiikkiharrastuksen merkitys kun taas kol-

mannen viikon teema oli itse opetustilanne. Opetustilanteessa kiinnostuksen kohteena oli varsinkin opetusharjoittelijan, oppilaan ja ohjaavan opettajan välinen dynamiikka. Kuka ”sekaantuu” kenenkin tekemisiin, miten ja mitä ajatuksia tämä herättää oppilaan asemassa olevassa aikuisessa. Neljännen viikon aikana tutkimushenkilöitä pyydettiin pohtimaan omaa musiikkisuhdettaan ja sitä, miten se kenties on muuttunut vuosien saatossa.

3.1.3 Tutkittavien henkilöiden esittely

Tutkittavien henkilöiden valinnan tärkein kriteeri oli, että heidän tulisi olla mahdollisimman erilaisia keskenään. Pyrittiin löytämään sekä sellaisia ihmisiä, joilla oli ennestään kokemuksia soitto- tai laulutunneilla käymisestä että sellaisia ihmisiä, jotka eivät aikaisemmin olleet käyneet soitto- tai laulutunneilla. Ikä- ja sukupuolijakaumaa pyrittiin myös saamaan mahdollisimman laajaksi monipuolisten tulosten saamiseksi.

Tutkimuksen kohteeksi valittiin kolme naista ja kaksi miestä. Miehistä vanhempi, jo eläkkeellä oleva elämäntapakuorolainen, oli hakeutunut laulutunneille Musiikin laitokselle. Hän ei ollut koskaan aikaisemmin saanut mitään opetusta musiikissa, lukuunottamatta koulun musiikinopetusta, mutta hän oli moneen otteeseen elämänsä aikana laulanut eri kuoroissa ja kuorolaulun lomassa oli tullut opeteltua nuotit niin, että hän kotona pystyi hyvin harjoittelemaan kuorostemmoja sähköpianonsa avulla. Hänestä käytetään tästä nimitystä *Mieskuorolainen*.

Miehistä nuorempi oli lapsuudessaan jonkun kerran käynyt kitaratunneilla, mutta kiinnostus oli lopahtanut heti alkuunsa. Lapsuudessa musiikin harrastaminen jäi kesken ja kiinnostuksen kohteet löytyivät muualta, mm. urheilun parista. Nyt, keski-ikäisenä, tämä neljän pienen lapsen isä halusi aloittaa kitaransoiton uudestaan. Hän oli lopettanut kaikki omat harrastuksensa siinä vaiheessa kun sai lapsia, koska halusi olla ns. läsnäoleva isä, mutta lasten musiikkiharrastusten kautta soittaminen oli ruvennut taas kiinnostamaan häntä itseäänkin. Hän kertoi jo jonkin aikaa etsi-

neensä itselleen sopivaa opettajaa, kun Musiikin laitoksen tarjoama kurssi tuli hänen tietoonsa. Hänestä käytetään nimitystä *Kitaristi*.

Kolmesta naispuolisesta tutkittavasta yksi oli koko elämänsä ajan aktiivisesti harrastanut musiikkia. Hän oli pienestä asti käynyt viulutunneilla ja laulanut. Myöhemmin hän oli opetellut soittamaan kitaraa ja ruvennut kirjoittamaan omia lauluja, joita hän myös esitti julkisesti eri tilaisuuksissa. Kuorolaulu kuului myös tämän naisen harrastuksiin. Naisen perheessä myös teini-ikäiset lapset harrastivat musiikkia ja hänen miehensä oli aikaisemmin toiminut ammattimuusikkona. Hänestä käytetään nimitystä *Viulisti*.

Naisista nuorin oli lapsuudessaan kokeillut monen eri soittimen soittamista musiikkiopistossa, mutta mikään niistä ei ollut tuntunut erityisen mieltäsalta ja niin soittaminen jäi sivuun kokonaan. Lukioikäisenä hän oli löytänyt takaisin musiikin pariin mentyään opettajan rohkaisemana mukaan koulun kuoroon. Kuoroharrastus oli jatkunut myös opiskeluaikana. Laulutuntien ottaminen oli ollut hänellä jo pidemmän aikaa mielessä, ja nyt ollessaan äitiyslomalla toisen lapsensa kanssa hän koki, että olisi aika tarttua tuumasta toimeen, kun mahdollisuus kohtuuhintaiseen tunneilla käymiseen ilmaantui. Hänestä käytetään nimitystä *Laulaja*.

Naisista vanhin oli käynyt pianotunneilla ihan pienestä asti kunnes oli muuttanut kotoa pois. Siinä vaiheessa soittaminen oli jäänyt lähes kokonaan, koska hänellä ei ollut omaa pianoa opiskelupaikkakunnalla. Ensimmäisen oman pianonsa hän oli ostanut vasta monta vuotta myöhemmin, minkä jälkeen soittaminen oli taas ruvennut kiinnostamaan. Pianotunneilla hän ei ollut käynyt sitten nuoruusvuosien ja vaikka soittotuntien ottaminen satunnaisesti oli käynyt mielessä, ei hän koskaan ollut ottanut selville mistä opetusta voisi saada. Hänestä käytetään tästedes nimitystä *Pianisti*.

3.2 Tulosten analysointi

Viidestä haastattelusta henkilöstä vain kolme palautti päiväkirjan muistuttelusta huolimatta. Haastattelujen pituudet vaihtelivat henkilöiden puheliaisuudesta riippuen noin viidestä minuutista yli kahteenkymmeneen minuuttiin, eli informaatiomäärissä oli varsin suuret erot, vaikka kaikille esitettiin samat kysymykset. Kaikkein lyhyimmän haastattelun antanut tutkimushenkilö ei myöskään palauttanut päiväkirjaansa. Hänen osuutensa aineistosta oli minimaalinen ja koska analysoitavaa materiaalia oli erittäin vähän, hänen mielipiteitään ei lopullisessa analyysissä näy juuri ollenkaan.

Käytännössä analyysi pohjautuu siis lähes kokonaan neljältä tutkittavalta saatuun aineistoon. Analyysissä puretaan kaikki viidestä haastattelusta ja kolmesta päiväkirjasta saatu aineisto riippumatta siitä, oliko henkilöä ainoastaan haastateltu vai oliko hän myös palauttanut päiväkirjansa. Koska haastatteluissa ja päiväkirjamerkinnöissä nousi esiin odottamattoman paljon samoja asioita, esitellään tulokset tässä limittein.

3.2.1 Motivaatiosta ja tavoitteista

Yleisenä huomiona voi sanoa, että kaikkien tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden motivaatio ja sitoutuminen musiikkiharrastukseen oli erittäin hyvä, vaikka niin tavoitteet kuin elämäntilanteetkin vaihtelivat. Osalla henkilöistä oli hyvin selkeitä tavoitteita esimerkiksi sen suhteen, milloin he toivoivat kykenevänsä johonkin tiettyyn suoritukseen. Tavoitteita oli myös asetettu ihan tietoisesti, koska sen koettiin tehostavan oppimista. Jotkut olivat keskustelleet tavoitteistaan opettajansa kanssa, kun taas toiset olivat hieman arempia sen suhteen, kuinka ”hurjia” tavoitteita uskallettiin lausua ääneen, vaikka niitä selvästi oli mietitty itsekseen.

Viulisti oli selvästi tottunut asettamaan itselleen tavoitteita soittamisen suhteen käytyään aktiivisesti soittotunneilla alle kouluikäisestä aina lukioikäiseksi saakka.

Vaikka motivaatio oli erittäin korkealla, jännitti hän soittotunneille lähtemistä lähes kolmenkymmenen vuoden tauon jälkeen.

Tavoitteeksi asetin syksyllä, että haluan oppia soittamaan viulua kauniimmin. Kerroin tämän opettajalle ensitapaamisella. [---] Jonakin kaukaisempuna tavoitteena voisi olla 3/3-peruskurssin suorittaminen, kun se jää jotenkin kesken juuri tekemättä, kun harrastus loppui. Selkeät tavoitteet ovat hyvä juttu. (Ote päiväkirjasta)

Mieskuorolainen, joka ei pitkästä kuorokokemuksestaan huolimatta koskaan aikaisemmin ollut käynyt laulutunneilla, muotoili tavoitteensa näin:

Opettajan kanssa tavoitteista olen puhunut laulamisen tekniikkaan ja esittämiseen liittyvistä asioista (mutta kuitenkin suhteellisen vähän). Opetus on kuitenkin mielestäni keskittynyt juuri näihin asioihin. (Ote päiväkirjasta)

Mieskuorolaisen motivaatio laulutunneille lähtemiseen oli syntynyt nimenomaan usean vuosikymmenen mittaisesta kuorolauluharrastuksesta. Päällimmäinen tavoite oli tulla paremmaksi kuorolaulajaksi. Halu kehittää omia taitoja oli vahvistunut entisestään mieskuorolaisen päästyä mukaan kuoron sisällä toimiviin pienryhmiin. Kvartetit sekä esiintyvät että suorittavat erilaisia mieskuorojen ”laulumerkkejä” (eli eräänlaisia tasosuorituksia) yhdessä, mikä mieskuorolaisen mielestä on sekä motivoivaa että palkitsevaa yksittäisen kuorolaulajan kannalta.

Kun vastaat yksin omasta stemmasta, laulamisen tekniikka ja esittäminen muodostuvat tärkeiksi. Kuorossa on tarjolla myöskin solistitehtäviä osana kuoron esityksiä. (Ote päiväkirjasta)

Kitaristi löysi motivaation soittotunneille lähtemiseen aikuisiällä omien lastensa kautta. Lapsuudessa orastanut kiinnostus kitaransoittoon oli lopahtanut parin soittotunnin jälkeen, koska opetuksessa ei mitenkään oltu huomioitu lapsen yksilöllistä kehitystasoa. Kaikki oli tuntunut ylitsepääsemättömän vaikealta, eikä opettaja ollut vaivautunut selittämään asioita pienelle oppilaalleen niin, että tämä olisi ymmärtänyt. Nyt tämä neljän lapsen isä halusi aloittaa soittoharrastuksen, koska hän koki tärkeänä, että voi toimia esimerkkinä lapsilleen, jotka myös harrastavat musiikkia.

Haluan näyttää pojilleni ja tytöilleni esimerkkiä. Aikuisenakin voi oppia ihan mitä vaan haluaa. Minulla on aikuisopiskelusta hyviä kokemuksia. [---] Haluan lapsilleni hyvää ja tiedän, että he hyvin pitkälle kopioivat vanhempiensa tekemisiä ja tekemättä jättämisistä. (Ote päiväkirjasta)

Tavoitteitaan kitaristi kuvaili ensin lähinnä ”henkisiksi”, koska hänen mielestään soittamiseen ja musiikkiin liittyviä tavoitteita oli hyvin vaikea kuvailla sanoin. Hänen mielestään on ratkaisevaa, että osaa iloita ns. pienistä asioista niin musiikkihar-
rastuksessa kuin elämässä yleensäkin.

*Minun tavoitteeni ovat ehkäpä henkisellä puolella enemmän. Tulin iloiseksi tunti sitten kun katsoin työkaverini 11v. pojan klarinetin soittoa hänen olkansa yli ja tunnistin hänen nuoteis-
taan musiikin kulun. (Ote päiväkirjasta)*

Pienen pohdinnan jälkeen kitaristi kuitenkin muotoilee itselleen pari erittäin konk-
reettista tavoitetta:

*Toivottavasti pystyn myös heitä [omia lapsia] jollain tasolla auttamaan heidän opinnoissaan. Haluaisin soittaa lasteni kans-
sa yhdessä! Haluaisin pirtuuttain esiintyä siskoni kanssa isonvel-
jeni häissä 16.2.2008. [---] Toivoisin silloin hänen häpäpäivä-
nään pystyvän hänen leukojaan loksauttamaan kun siskoni vin-
kauttaa viulunsa ja minä saan kitarani liikkeelle... (Ote päivä-
kirjasta)*

3.2.2 Aikaisempia harrastusyhteyksiä

Motivaation määräästä kertoi myös se, että useimmat tutkimushenkilöistä sanoivat soittotunneille lähtemisen pyörineen ajatuksissa jo pidemmän aikaa. Pari tutkittavaa oli yrittänyt palata musiikkiharrastuksen pariin aikaisemminkin, mutta nämä yrityk-
set olivat kariutuneet eri syistä. Laulaja kertoi haastattelussa aikaisemmasta yrityk-
sestään aloittaa musiikin harrastaminen:

Muistaakseni, olisikohan ollut kolmisen-nelisen vuotta sitten kun hain tohon konservatoriolle lauluopintoihin ja olisin päässyt sil-

loin avoimelle puolelle, mutta se sitten kaatui vähän siihen raha-asiaan siellä, että se olisi aika kallista.

Lapsuudessaan vuosikausia pianotunneilla käynyt nainen taas oli monta vuotta sitten hakeutunut Lahden kansalaisopiston järjestämälle vapaansäestyksen kurssille. Kurssi oli kuitenkin loppunut jo parin tunnin jälkeen, koska osallistujia ei ollut tarpeeksi. Asia oli jäänyt vaivaamaan, mutta nainen ei tiennyt minne olisi kääntynyt saadakseen piano-opetusta ja niin soittotunneilla käyminen jäi ajatuksen tasolle, kunnes nainen huomasi Musiikin laitoksen tarjoaman kurssin kotiin jaetussa avoimen ammattikorkeakoulun esitteessä.

3.2.3 Musiikkiharrastuksen merkityksellisyys

Ne tutkittavat, jotka olivat koko lapsuuden ajan aktiivisesti käyneet soittotunneilla, sanoivat soittamisen olleen itsestänselvyys lapsena. Soittotunneilla käyminen miellettiin lähinnä elämäntavaksi, eikä ”pelkästään” harrastukseksi. Pianisti kertoi haastattelussa:

...se vaan oli jotenkin sellanen itsestänselvyys, että me lähdettiin pianotunneille. Kyllä me tietysti tykkättiinkin siitä. Ei se mitään pakottamista koskaan ollut. Oli positiivinen [kokemus].

Viulisti kertoi pienestä asti viihtyneensä musiikin parissa, koska kotona suhtauduttiin hyvin suopeasti kaikenlaiseen musisointiin. Soitinvalinta oli mitä luonnollisin asia lapsuudessa, kun viulu ”veti puoleensa” hyvin vahvasti.

...ja soittaminen oli ihanaa. Harrastaminen oli aina kivaa, ja vaikka koulussa minua kiusattiinkin jos viulu oli mukana, niin en siitä välittänyt. En mieltänyt sitä harrastamiseksi, vaan se vain oli osa elämää. (Ote päiväkirjasta)

Aikuisena viulisti koki hyvin vahvasti musiikkiharrastuksen muuttuneen vuosi vuodelta yhä merkityksellisemmäksi. Hän oli koko elämänsä ajan aktiivisesti ja monipuolisesti harrastanut musiikkia, vaikka ei koskaan ollut toiminut ammattimuusikkona. Harrastamiseen kuului olennaisena osana esiintymiset, niin kuoron riveissä

kuin trubaduurina kitaran kanssa ja viime aikoina taas myös viulistina. Hänen mielestään on rikastuttavaa, että ”aina tuntuu joku juttu soivan päässä”, että kesken työpäivän saattaa huomata ajattelevansa jotakin viulunsoittoon tai musiikkiin liittyvää asiaa. Näin hän summasi ajatuksiaan musiikkiharrastuksen merkityksellisyydestä päiväkirjassaan:

Tänään ymmärrän myös elämän rajallisuuden. Ei ole suinkaan itsestään selvää, että olen tässä ja kirjoittelen juttuja harrastamisestani. Kiitollisuus on pinnassa, kun mietin kuinka onnekas olen, että saan ja voin harrastaa mitä haluan. Kun olen oikein antaumuksella soittanut tai laulanut, tunnen, että maailma on pienen pätjän parempi. Esiintymisen jälkeen tunne on vielä suurempi. (Ote päiväkirjasta)

Mieskuorolainen oli samaa mieltä siitä, että musiikkiharrastuksen merkityksellisyys lisääntyy iän karttuessa. Hän lisäsi vielä, että eläkkeellesiirtymisvaiheessa kuoroharrastus luo elämään sisältöä ja ”tarjoaa miellyttävää sosiaalista kanssakäymistä”. Hän kertoi nauttivansa suuresti esiintymisestä sekä kuoron kanssa että kvartetin jäsenenä, ja käyvänsä mielellään myös kuuntelemassa muiden kuorojen konsertteja.

Useista haastatteluista ja päiväkirjamerkinnöistä kävi selvästi ilmi, että tutkittavat olivat valmiita laittamaan paljon aikaa ja energiaa harrastamiseensa. Pitkien työpäivien ja kodin pyörittämisen keskelle pyrittiin musiikkiharrastukselle tekemään tilaa, koska se koettiin niin palkitseviksi. Aikuiset vaikuttavat myös sitoutuvan harrastukseensa paljon paremmin kuin monet lapset, jotka ehkä käyvät soittotunneilla lähinnä sen takia, että vanhemmat käskevät. Kitaristi painotti ajankäytön tarkkaa suunnittelua haastattelussa:

Nyt on vähän naftii tää homma kun on noin paljon lapsilla meno, niin nyt mä teen tätä yhtäaikaan kun mä tuon pojan tohon konsikselle, niin mä käyn täällä. Se onnistuu niinku ajankäytöllisesti ihan mukavasti.

Toisaalta keski-ikäisellä musiikin harrastajalla voi olla aivan toisenlaiset resurssit, joilla panostaa harrastukseensa verrattuna nuorempiin ihmisiin. Lasten kasvaessa monilla vanhemmilla yhtäkkiä on sekä aikaa että innostusta harrastamiseen. Viulisti

kertoi haastattelussa, miksi hän juuri nyt oli hakeutunut takaisin viuluopetukseen lähes kolmenkymmenen vuoden tauon jälkeen:

Suuri syy on siinä, että löytyy resurssia. Löytyy omaa aikaa ja sitte on sellainen koti, että voi löytää sen oman sopen, missä voi rauhassa harjoitella ja on hyvin suopeeta porukkaa, meidän perhe, musiikkiharrastukselle. Kaikki kannustaa mua.

3.2.4 Tutkittavien kokemuksia opetustilanteista

Useimmat tutkittavat kokivat opetustilanteet hyvin miellyttävinä ja ilmapiirin oppimista edistävänä. Opettajan ja oppilaan välisellä ikäerolla ei koettu olevan mitään merkitystä opetustilanteessa. Tärkeintä oli, että opettaja oli tilanteessa asiantuntija, joka osasi ohjata oppilastaan ja antaa hänelle hyviä neuvoja sekä rakentavaa kritiikkiä.

Viulisti myönsi, että ensimmäisillä soittotunneilla kaikki vähän ”hakivat” omia roolejaan uudessa tilanteessa. Jakson alussa ohjaava opettaja oli ollut useammin läsnä ja vaikka viulisti koki saamansa neuvot hyväksi, ei häntä haitannut ohjauksetojen harveneminen. Hän koki paremmaksi sen, kun opetusharjoittelija rauhassa sai opettaa häntä ja keskustelut ohjaavan opettajan kanssa käytiin jälkeenpäin. Lapsuuden aikaiset soittotuntitilanteet viulisti sanoi unohtaneensa lähes kokonaan, eli suoraa vertailua hän ei osannut tehdä aikaisempiin kokemuksiinsa. Opettajan tärkein ominaisuus oli kuitenkin hänen mielestään kyky luoda oppimiselle suotuisa ilmapiiri, mikä vuorostaan tekee sekä opetustilanteen että kotiharjoittelun oppilaalle mielisaksi.

Opettajan nuoruus on minusta voimavara. Hänellä on energiaa ja intoa oppia uutta. Kysyin häneltä, miltä hänestä tuntuu opettaa minua ja hän kertoi sen olevan ihanaa. Eli toinen toisiamme näköjään tässä innostamme. (Ote päiväkirjasta)

Mieskuorolaisen mielestä luonteva kanssakäyminen opettajan kanssa oli ikää tärkeämpi asia. Koska mieskuorolainen ei aikaisemmin ollut saanut laulunopetusta, ei

hänellä ollut vertailukohdetta, mutta hän totesi opetuksen tuntuneen hyvältä siksi, että hän oli ”saanut selviä neuvoja korjattavista asioista”. Ohjaava opettaja oli jakson aikana ollut kerran läsnä laulutunnilla, ja silloinkin hän oli muutamaa neuvoa lukuunottamatta koko ajan pysytellyt taka-alalla itse opetustilanteessa.

Opettajan antama esimerkki oman soittimen kanssa soittotunneilla koettiin hyväksi asiaksi. Laulaja oli jopa sitä mieltä, että soivan esimerkin puuttuminen oli osittain ollut syynä siihen, että hän lopetti saksofoninsoiton lapsena. Opettaja ei myöskään ollut oikealla tavalla vaativa ja niin esimerkiksi kotiharjoittelu oli omastakin mielestä jäänyt ihan liian vähälle.

...esimerkiksi opettaja ei soittanut itse koskaan saksofonia. Mä en kuullut hänen soittavan. Soitti joskus klarinettia, mikä kanssa ehkä vaikutti jonkun verran siihen... Vois ajatella, että ah-kuulostaapa hienolta! Minäkin haluan oppia tämän! Siinä ei tullut sellaista kokemusta. (Ote haastattelusta)

Kitaristi piti soivaa esimerkkiä niin tärkeänä, että hän kuvasi oman opettajansa soittoa DVD:lle soittotunneilla. Näin hän pystyi kotona tai matkoilla ollessaan millon tahansa tarkistamaan soittavansa oikein. Hän koki tämän olevan hyvä tapa välttää tahatonta väärinsoittoa, koska hänen oma nuotinlukutaitonsa ei vielä ollut kovin hyvä.

3.2.5 Tutkittavien ajatuksia musiikkisuhteestaan

Yhteistä kaikille tutkittaville oli, että heidän lapsuudenkotinsa olivat suhtautuneet myönteisesti musiikkiin ja musisointiin. Laulu oli monille keskeisessä osassa lapsuudessa. Monet kertoivat varsinkin äidin laulaneen heille paljon lapsena ja että he itse rupesivat lauleskelemaan äidin esimerkkiä seuraten. Nyt he puolestaan pitivät tärkeänä sitä, että lauloivat omille lapsilleen. Monille musiikki oli läsnä jokapäiväisessä elämässä juuri laulamisen kautta.

...päivittäisellä tasolla sitä kautta, että lapsille nyt tulee laulettua, keksittyä itse juttuja ja käytettyä ihan vähintään nyt illalla

jotakin unilauluja ja yleensä päivän mittaan jotenkin muutenkin [---] Mielellään, jos muita laulavia löytyy niin silloin laulan yhdessä, mutta sitä nyt ei niin usein tapahdu. (Ote haastattelusta)

Kitaristi arveli saaneensa asennetta soittamiseen jo äidinmaidosta, koska kotona harrastettiin paljon musiikkia. Vaikka hän ei itse nuoruudessaan soittanut muuta kuin ”salaan”, oli musiikki aina ollut tärkeä osa hänen elämäänsä. Hän ei tyytynyt vain kyyditsemään lapsiaan musiikkiharrastuksiinsa, vaan kävi säännöllisesti myös kuuntelemassa vanhempien lastensa soittotunteja ja osallistui nuorempien lastensa musiikkileikkikouluopetukseen. Kitaristi myönsi haastattelussa oman soittoharrastuksen lyhyeen loppumisen jääneen jollain tasolla harmittamaan:

...on se jäänyt sillä tavalla korvan taakse se juttu, että kyllä mä luulen, että mulla korvaa olis ja sormea siihen soittamis-hommaan...

Mieskuorolainen kertoi harjoittelevansa laululäksyjä lähes päivittäin. Jo ennen laulutuntien ottamista hän puuhaili vähintään viikottain musiikin parissa kuoroharrastukseensa liittyen. Mieskuorolaisenkin musiikkiharrastus juonsi juurensa lapsuudenkotiin, jossa äiti lauloi. Ensimmäistä kertaa hän pääsi kuoroon laulamaan 16-vuotiaana mennessään äitinsä mukana kirkkokuoroon.

Musiikki oli tosin jo aikaisemmin vetänyt häntä puoleensa. Lapsena mieskuorolainen oli toivonut itselleen haitaria ja saanutkin sellaisen, mutta maalaispitäjistä ei löytynyt ketään, joka olisi osannut opettaa haitarisoittoa, ja niin harrastaminen jäi korvakuulolta soittelemiseksi. Kiinnostus musiikkia kohtaan oli kuitenkin säilynyt läpi elämän, ja mieskuorolainen totesi päiväkirjansa lopussa, että ”kuoron yhteydessä tapahtuva musiikin harrastus pysyy aktiivisena varmaankin niin kauan, kun ääni pysyy soivana”.

Viulisti ihmetteli päiväkirjassaan, miten hänen elämänsä olisi mahtanut mennä eri tavalla, ellei heillä kotona olisi laulettu hänen ollessaan pieni. Hän kertoi ajattelevansa musiikkia päivittäin. Viulua hän kertoi soittavansa päivittäin ja kitaraa joka viikko, lisäksi hän laulaa niin kuorossa kuin itsekseen. Musiikilla on aivan erityinen paikkansa hänen elämysmaailmassaan.

Musiikin kautta ja avulla pystyn kokemaan tunteita, jotka varmaan jäisivät muuten minulta läpikäymättä. Tunteilla ei välttämättä tarvitse olla sanallista muotoa. Ne vain ovat, ja musiikin kautta saavat ilmaistun minussa. (Ote päiväkirjasta)

Viulisti kertoi musiikin muodostavan tärkeän osan hänen jokapäiväistä elämäänsä. Viulunsoitosta hän nautti erityisen paljon. Hän iloitsi siitä, että oli onnistunut saamaan soittoonsa ”uutta ilmettä”, ja uusien asioiden oppiminen tuotti suurta iloa, kun hän oli huomannut, että elämä ei välttämättä ole soittotaidoissa pelkkää alamäkeä. Näin viulisti kitetytti ajatuksiaan päiväkirjansa lopussa:

Soittaminen ja laulaminen on minun tapani elää hyvää elämää. Musiikki sielussani arvelen olevani henkisesti vauras, kun laulua ei sisältäni mikään voi poistaa.

3.3 Yhteenveto empiirisen tutkimusaineiston teemoista

Aineistosta kävi ilmi, että aikuisten musiikin harrastajien motivaatio oli erittäin korkea. Säännöllisesti esiintyvillä juuri esiintymistilanteet tuntuivat niin palkitsevilta, että ne osaltaan lisäsivät motivaatiota harrastamiseen. Osalla oli ennestään myönteisiä kokemuksia aikuisopiskelusta ja he painottivat, että aikuisenakin voi oppia ihan mitä vaan haluaa. Useimmilla oli soittotunneille lähteminen ollut mielessä jo pidemmän ajan, mikä myös lisäsi motivaatiota.

Yhden tutkittavan mielestä soittamiseen ja musiikkiin liittyviä tavoitteita oli vaikea kuvata sanoin. Hän kuvailikin omia tavoitteitansa lähinnä henkisiksi. Kyky iloita ns. pienistä asioista koettiin tärkeäksi sekä musiikkiharrastuksessa että elämässä yleensäkin. Konkreettisia tavoitteita löytyi paljon, mm. halu toimia esimerkkinä lapsilleen ja halu oppia soittamaan viulua kauniimmin. Joidenkin tavoitteiden ääneen lausuminen vaikutti vaikeammalta kuin toisten. Tavoitteiden suhteen ei myöskään haluttu olla liian kunnianhimoisia.

Lapsuudessaan paljon soittaneet tutkittavat kertoivat soittoharrastuksen olleen itsestäänselvyys lapsuudessa ja soittotunneilla käyminen eräänlainen elämäntapa,

jota ei kyseenalaistettu. Kaikkien tutkittavien lapsuudenkodit olivat olleet hyvin suvaitsevaisia musiikkia kohtaan.

Monet sanoivat musiikkiharrastuksen muuttuvan yhä merkityksellisemmäksi iän karttuessa. Musiikin koettiin rikastuttavan elämää, ja aikuiset harrastajat olivat valmiita laittamaan siihen paljon aikaa, energiaa ja resursseja. Kahden tutkittavan mielestä esiintyminen oli erittäin palkitsevaa. Jopa niin palkitsevaa, että maailman koettiin olevan vähän parempi, kun oikein antaumuksella oli esityksessä soittanut tai laulanut.

Opettajan ikää tärkeämmäksi ominaisuudeksi koettiin kyky luontevaan kanssakäymiseen. Opettajan nuoruuden todettiin olevan voimavara, koska nuorella opettajalla koettiin olevan enemmän energiaa ja intoa oppia uutta kuin vanhemmalla opettajalla. Tärkeimpänä ominaisuutena pidettiin opettajan kykyä luoda oppimiselle suotuisa ilmapiiri itse opetustilanteessa. Opettajan omalla soittimellaan antama soiva esimerkki koettiin myös tärkeäksi oppimista edistäväksi asiaksi. Useimmat tutkittavista olivat hyvin tyytyväisiä saamiinsa neuvoihin ja parannusehdotuksiin.

Monet tutkittavat kertoivat äidin laulaneen heille lapsuudessa, ja että juuri tämä kotona laulamisen oli herättänyt heidän kiinnostuksensa musiikkia kohtaan. Tätä perinnettä he vuorostaan siirsivät eteenpäin laulamalla omille lapsilleen. Useampi henkilö kertoi musiikin olevan läsnä heidän jokapäiväisessä elämässään nimenomaan laulamisen kautta.

Musiikin todettiin useammassa tapauksessa olevan tärkeä osa jokapäiväistä elämää. Musiikilla oli myös erityinen paikka henkilöiden elämysmaailmassa ja sitä ajateltiin päivittäin. Kiinnostus musiikkia kohtaan oli säilynyt läpi elämän, ja uusien asioiden oppiminen tuotti suurta iloa. Eräs tutkittava totesi tyytyväisenä, että ”elämä ei olekaan näissä taidoissa alamäkeä.”

4 POHDINTA

Niin tutkimusta varten tehdyistä haastatteluista kuin useista kirjallisista lähteistäkin kävi kerta toisensa jälkeen ilmi, että monilla aikuisilla musiikinharrastajilla oli todella intohimoinen suhde harrastukseensa ja musiikkiin yleensä. Musiikin parissa puuhastelu miellettiin lähinnä elämäntavaksi eikä pelkästään harrastukseksi, ja monet kertoivat musiikin olevan aktiivinen osa heidän arkielämäänsä. Musiikilla koettiin olevan terveyttä edistäviä vaikutuksia, ja aikuiset harrastajat sanoivat musiikin harrastamisen parantavan heidän elämänlaatuaan ja rikastuttavan elämää yleisellä tasolla.

Nykyään on paljon (nuorempia ja vanhempia) aikuisia ihmisiä, jotka ovat lapsuudessaan ja nuoruudessaan saaneet hyvän musiikkikasvatuksen musiikkioppilaitosjärjestelmässä teoriaopintoineen ja kurssitutkintoineen, mutta päätyneet opiskelemaan ja työskentelemään muille aloille. Nämä ihmiset ovat useimmiten lähteneet liikkelle samoista alkuasetelmista kuin suurin osa ammattimuusikoista. Kun nämä ihmiset aikuisena harrastavat musiikkia, käytetään heistä kuitenkin, toisinaan hiukan alentuvastikin, nimitystä amatööri, vaikka heillä saattaa olla takanaan yli kymmenen vuoden tavoitteellinen, aktiivinen ja monipuolinen musiikkiharrastus.

4.1 Miten musiikin harrastamista aikuisena voisi kehittää

Tämän prosessin kuluessa pohdin kysymystä siitä, miksi Suomen ainutlaatuisiksi kehuttu musiikkioppilaitosjärjestelmä viljelee olettamusta, että musiikin harrastaminen loppuu lapsuuteen niillä, jotka eivät lähde ammattimuusikon uralle? Vaikka musiikkiopistojen opetussuunnitelmissa nykyään painotetaan, että lapsille halutaan nimenomaan antaa eväät elämänmittaiseen musiikin harrastamiseen, ovat ”perinteisten” kunnallisten musiikkioppilaitosten tarjoamat mahdollisuudet aikuisiän musiikin harrastamiseen useimmissa paikoissa tähän asti olleet erittäin vaatimattomat, ellei peräti olemattomat. Hylkäävätkö musiikkoppilaitokset kylmästi itse kasvatta-

mansa oppilaat vain, koska heistä tuli aikuisia ja he eivät olleet kiinnostuneita ammattimuusikon urasta?

Tutkimusta varten haastatelluista henkilöistä useampi totesi soittotunneilla käymisen lapsena olleen mieluisaa ja jopa itsestäänselvää. Yksi tutkittavista totesi, että vaikka häntä koulussa kiusattiinkin, jos viulu oli mukana, ei hän välittänyt, koska soittaminen oli niin ihanaa. Soittoharrastuksen jatkuminen aikuisiässä oli monilla ollut kokonaan omasta aktiivisuudesta riippuvaista ja niillä, jotka eivät tuttavapiiristään olleet sattuneet löytämään soitto- ja musisoitiseuraa, oli harrastaminen aikuisena ollut yksinäistä puuhaa.

Toki musiikin harrastamiseen on, ja on aikaisemminkin ollut, monia mahdollisuuksia aikuisiässä. Kansalais- ja työväenopistoissa on paljon mahdollisuuksia harrastaa musiikkia sekä laulamalla että soittamalla. Myös monissa seurakunnissa on mahdollista harrastaa musiikkia lähinnä kuorossa laulamalla, mutta myös soitinryhmissä. Useimmilla paikkakunnilla on runsaasti eritasoisia harrastelijakuoroja, mikä sinänsä on hyvä asia, mutta musiikin harrastamiselle aikuisena pitäisi tarjota muitakin tapoja kuin laulaminen.

Kansalais- ja työväenopistojen sekä seurakuntien toimintaan osallistuminen on hyvin edullista tai jopa ilmaista, mutta monille keski-ikäisille ja sitä vanhemmille harrastajille hinta ei välttämättä ole se ratkaiseva tekijä harrastuspaikkaa valittaessa. Ihmisille, joilla on paljon kokemusta musiikin harrastamisesta ennestään ja hyvät perustiedot ja -taidot musiikin alueelta, voi harrastusryhmien liian kirjava taso olla motivaatiota vähentävä tekijä. Tämän tutkimuksen perusteella voisi todeta, että aikuisharrastajille pitäisi olla tarjolla mielekästä vaativamman tason harrastustoimintaa.

Monella lapsuudessaan musiikkioppilaitosjärjestelmässä opiskelleella olisi sekä hyvät edellytykset että korkea motivaatio tavoitteelliselle soittoharrastukselle myös aikuisiässä. Tavoitteellisuudella ei tässä tarkoiteta mitään ”suorituspakkoja”, joiden liiallisesta painottamisesta musiikkioppilaitosjärjestelmää on (syystäkin) välillä kritisoitu, vaan sitä, että harrastustoiminta on järjestelmällistä, yksilön musiikillisten

taitojen kehittämiseen tähtäävää ja ammattimaisesti toteutettua. Juuri tämä on mielestäni musiikkopilaitosten oiva mahdollisuus ja potentiaalinen markkinarako. Musiikkioppilaitoksissa voitaisiin ottaa kaikki hyöty irti siitä tosiasiasta, että suurelle joukolle lapsia on annettu hyvät edellytykset musiikin harrastamiseen aikuisena ja perustaa aikuisten musiikin harrastajien tarpeisiin ja toiveisiin räätälöityä toimintaa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että aktiivinen musiikkiharrastus usein juontaa juurensa lapsuudenkotiin, jossa on suhtauduttu myönteisesti musiikkiin. Tullessaan vanhemmiksi nämä ihmiset pitävät vuorostaan tärkeänä perinnön siirtämistä omille lapsilleen. Musiikkioppilaitokset voisivat hyödyntää sitä, että monella lapsella on yksi tai useampi vanhempi, joka itsekin on harrastanut musiikkia ja kenties vielä mielellään harrastaisi musiikkia, ja profiloida itseään paikkana, jossa koko perhe voi harrastaa musiikkia ehkä jopa yhdessä.

Yhtäläillä kuin monissa musiikkioppilaitoksissa on koko perheen musiikkileikkikouluja, voisi siellä myös toimia koko perheen soitinryhmiä tai orkestereita, joissa vanhemmat ja lapset voisivat soittaa yhdessä. Vanhempien esimerkki toimisi varmasti motivoivana tekijänä lapsille, ja yhteinen harrastus olisi hyvä mahdollisuus perheelle viettää aikaa yhdessä. Musiikkioppilaitoksissa voisi myös perustaa aikuisille kokonaan omia orkestereita ja soitinryhmiä, unohtamatta kuitenkin yksilöopetusta niille, jotka siitä ovat kiinnostuneita.

4.2 Miten musiikkipedagogien koulutusta voisi kehittää

Musiikkipedagogien koulutusta pitäisi monipuolistaa siten, että aikuisten opettamisesta puhuttaisiin enemmän. Perinteisesti kaikki huomio koulutuksessa on kiinnitetty nimenomaan lasten opettamiseen, mikä tietysti on olennainen, mutta ei suinkaan ainoa osa musiikkipedagogina toimimista. Soitonopettajankoulutuksessa pitäisi panostaa entistä enemmän ryhmäopetusmenetelmien ja ryhmän ohjaamisen opettamiseen, koska aikuisten (mutta myös lasten) opettaminen tapahtuu usein erilaisten ryhmätilanteiden kautta. Eräs käytännön ongelma, johon saattaa törmätä aikuista

vasta-alkajaa opettaessa on sopivan nuottimateriaalin puuttuminen. Lähes kaikkien soittimien alkeisvihkot ovat (joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta) lapsille suunnattuja, eikä niiden käyttäminen materiaalina välttämättä tunnu mielekkäältä aikuisten opetuksessa.

Usein törmää myös käsitykseen, että monia soittimia (esimerkiksi viulua) voi oppia soittamaan vain lapsena ja kaikki yritykset aikuisiällä näiden soitinten hallinan oppimiseen ovat turhia. Tämä täysin väärä käsitys pitäisi ainakin musiikkipedagogikoulutuksen kautta saada pyyhittyä pois kaikkien mielestä. Aikuisilla on monessa suhteessa lapsia paljon paremmat edellytykset oppia asioita.

Musiikinharrastajien ikäsyrajintä ei tosin rajoitu ainoastaan aikuisiin vaan myös lapsena voi olla jo ”liian vanha”. Annan tästä kaksi esimerkkiä lähipiiristäni. Ensimmäisessä tapauksessa 10-vuotiasta lasta ei päästetty konservatorioon soittamaan viulua, sillä nimenomaisella perusteella, että hän oli liian vanha aloittaakseen viulunsoiton. Oppilas oli jo soittanut vuoden, eikä siten edes ollut täysin vasta-alkaja. Pääsykoelautakunta olikin todennut, että soittaminen vaikuttaisi luonnistuvan häneltä ihan hyvin, mutta konservatorioon hän oli silti liian vanha. Toisessa tapauksessa erään 14-vuotiaan viulunsoittajan ykköstasosuorituksessa lautakunta ei ollut arvionnissaan kiinnostunut mistään muusta kuin oppilaan iästä. Musiikilliset ja soitoteknisiin asioihin liittyvät seikat jäivät lähes kokonaan huomiotta.

Miten 10-vuotias voi olla liian vanha mihinkään toimintaan, joka edellyttää monipuolisia motorisia ja henkisiä valmiuksia? Nykyään opetetaan jopa klassista balettia aikuisille vasta-alkajille, miksei sitten soittamistakin? Yllä mainitut esimerkit ovat mielestäni varsin karkeita, ottaen huomioon, että ne ovat tapahtuneet ihan viime aikoina. Toivon sydämestäni, etteivät ainakaan oman sukupolveni musiikkipedagogit enää sortuisi vastaavaan kapeakatseiseen ajatteluun.

4.3 Päätelmät

Tutkimusongelmien vastaukset nivoutuivat yhteen odottamattomalla tavalla. Tärkein yksittäinen tulos oli, että aikuiset harrastivat musiikkia, koska tunsivat suurta rakkautta musiikkia kohtaan ja musiikin koettiin olevan elämänlaatuun myönteisesti vaikuttava asia, josta ei missään olosuhteissa oltu valmiita luopumaan. Motivaatio harrastamiseen löytyi pitkälti saman päätelmän tuloksena. Musiikin tekeminen, tapahtui se sitten soittamalla tai laulamalla, miellettiin sinänsä elämänlaatua parantavaksi, ja varsinkin julkisten esiintymisten kokeminen palkitseviksi lisäsi motivaatiota harrastuksen jatkamiseen. Musiikin kautta koettu yhteisöllisyys ja sosiaaliset kontaktit olivat myös tärkeitä. Harrastuksella pyrittiin ennen muuta parantamaan elämänlaatua, mikä siis tarkoittaa sitä, että kaikkien tutkimusongelmien vastauksista löytyi samoja tekijöitä.

Kaikki tutkittavat olivat tyytyväisiä saamaansa opetukseen ja jotkut kehuivat opettajiaan vuolaasti. Tutkittavien suhde musiikkiin oli, kuten jo aikaisemmin todettiin, hyvin lämmin ja jopa intohimoinen. Kysymys siitä, miten musiikkisuhde mahdollisesti oli muuttunut tutkittavan jakson aikana, ei sen sijaan saanut selvää vastausta keneltäkään.

Yllättävää on, miten samojen teemojen äärellä kaikki tutkittavat liikkuivat, vaikka he olivat hyvin eri-ikäisiä ja erilaiset määrät musiikin harrastamisen kokemusta omaavia. Myös kirjallisuudesta nousi esiin paljon samoja asioita. Näin ollen voisi olettaa, että tutkimuksen tulokset ovat, elleivät yleispäteviä niin ainakin suuntaantavia sen suhteen, mitä monet aikuiset musiikin harrastajat ajattelevat harrastuksesta.

Ottaen huomioon kuinka paljon myönteisiä vaikutuksia musiikkiharrastuksella koettiin olevan, voisi ajatella olevan koko yhteiskunnan kannalta kannattavaa, että aikuisten mahdollisuuksia tavoitteelliseen musiikin harrastamiseen lisättäisiin. Suomen erittäin kattavan musiikkioppilaitosverkoston avulla tämän luulisi olevan mahdollista ja jopa suhteellisen helppoa, koska tarvittavat struktuurit ovat jo olemassa. Musiikkikasvatusalan ammattilaisia on myös yllin kyllin täyttämään mahdollisia

uusia työpaikkoja. Tarvittavia taloudellisia investointeja voi pitää investointeina koko yhteiskunnan hyvinvointiin, jota kannattaa edistää kaikin olemassa olevin keinoin.

Musiikki kuuluu kaikille ja kaikilla ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus ammattitaitoiseen musiikkikasvatukseen niin halutessaan. Tilausta aikuisiän musiikkikasvatuksen laajentamiselle ja kehittämiseksi on ilmeisen paljon. Ovatko musiikkioppilaitokset valmiita tarttumaan haasteeseen? Musiikkiharrastuksen ei missään nimessä pitäisi sekä alkaa että loppua lapsuuteen koska, erään tutkittavan sanoja lainaten: ”Aikuisenakin voi oppia ihan mitä vaan haluaa!”

LÄHTEET

- Bojner-Horwitz, Eva & Horwitz, Gunilla. 2007. Mielihyvää musiikista. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Holopainen, Reijo O. 1995. Musiikin henkiset ja parantavat ominaisuudet. Aquarian Publications.
- Kauppinen, Eija & Sintonen Sara [toim.] 2004. Musikaalinen elämä. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Kivinen, Osmo. 1998. Ikuisen oppimisen evankeliumi. Teoksessa: Silvennoinen, Heikki & Tulkki, Pasi [toim.] Elinikäinen oppiminen. Gaudeamus, 175-192.
- Kurkela, Kari. 1994. Mielen maisemat ja musiikki. 2., korjattu painos. EST-julkaisusarja, n:o1. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Lehtonen, Kimmo. 1996. Musiikki, kieli ja kommunikaatio. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisusarja A: tutkielmia ja raportteja 17.
- Lehtonen, Kimmo. 2004. Maan korvessa kulkevi... Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu B: 73.
- Louhivuori, Sini. 2004. ”Yhessä soitetaan ja parannetaan maailmaa siinä samalla!” Musiikkiharrastus kansalaisiopisto-opiskelijan elämässä. Teoksessa: Niemelä, Seppo & Luutonen, Marjatta [toim.] Taitava ihminen – toimiva kansalainen. Helsinki: Kansanvalistusseura, 45-54.

Siisiäinen, Lauri. 2004. Musiikin harrastaminen, vapaa(-)aika ja kontrolli. Teoksessa: Kauppinen, Eija & Sintonen, Sara [toim.] Musikaalinen elämä. Helsinki: Kansanvalistusseura, 156-171.

Suoranta, Juha. 2004. ¡Musiikki kuuluu kaikille! Teoksessa: Kauppinen, Eija & Sintonen, Sara [toim.] Musikaalinen elämä. Helsinki: Kansanvalistusseura, 174-189.

LIITTEET

LIITE 1

Liite 1 Haastattelussa esitetyt kysymykset

MUSIIKIN HARRASTAMINEN AIKUISIÄSSÄ

HAASTATTELU

1. Mitä kokemuksia sinulla on musiikin harrastamisesta lapsuudestasi?
2. Onko musiikin harrastamisessa ollut taukoja?
3. Onko sinulla kokemuksia musiikkiopisto- tai konservatorio-opinnoista?
4. Jos on, niin missä vaiheessa lopetit musiikkiopiston/konservatorion?
5. Mitä musiikkiharrastukselle sen jälkeen tapahtui?
6. Millä mielellä muistelet jälkepäin aikoja musiikkiopistossa/konservatoriossa?
7. Oliko musiikin harrastaminen lapsuudessa voittopuolisesti positiivinen vai negatiivinen kokemus?
8. Miten musiikki on läsnä elämässäsi tällä hetkellä?
9. Miksi hakeuduit soitto/lauluharrastuksen pariin juuri nyt?
10. Mistä sait tiedon Musiikin laitoksen aikuispedagogiikka-projektista (harmoni-hanke)?

PÄIVÄKIRJA

OHJEET

Päiväkirjan tekstin muoto on vapaa. Kysymykset ovat tarkoitettu aiheen avaamiseen, mutta niihin ei tarvitse mitenkään systemaattisesti vastata jokaiseen erikseen. Jokaisesta teemasta saa kirjoittaa ihan vapaastikin – kaikkea, mitä mieleen juolahdattaa! Ajatuksena on, että jokaista teemaa siis mietitään yhden viikon ajan ja kirjataan ylös, mitä ajatuksia se herättää. Tekstin pituudella ei sinänsä ole väliä.

Päiväkirjan pitäminen olisi hyvä aloittaa viikolla 46 (12.11 alkaen) ja sitä pidetään viisi viikkoa eteenpäin. Päiväkirjat tulee palauttaa viikon 51 aikana. Tekstin voi palauttaa minulle sähköpostilla osoitteeseen lundlott(a)lpt.fi tai paperimuodossa (vihkot) Opiskelijakunnan postilokeroon, joka sijaitsee Musiikin laitoksen aula-aulassa (kamarimusiikkisalalin ulkopuolella).

Vastaa mielelläni kysymyksiin!!

Puh: 050-3470583

Sähköposti: lundlott(a)lpt.fi

Kiitos osallistumisesta ja musisoinnin iloa!

t: Lotta Lundsten

Musiikkipedagogi (AMK) – opiskelija

Lahden ammattikorkeakoulun Musiikin laitos

TEEMAT

LIITE 2/2

Viikko 1 TEEMA: Motivaatio ja tavoitteet

Mikä motivoi sinua soittotunneilla käymiseen tällä hetkellä?

Ovatko samat asiat motivoineet sinua aikaisemminkin?

Oletko asettanut itsellesi tavoitteita soittotunneilla käymisen suhteen?

Oletko opettajasi kanssa puhunut jakson tavoitteista?

Mikä merkitys selkeiden tavoitteiden asettamisella mielestäsi on soittoharrastuksen kannalta?

Onko sinulla aikaisemmin ollut paljon tavoitteita soittamisen suhteen?

Viikko 2 TEEMA: Musiikkiharrastuksen merkitys

Mitä musiikkiharrastus on merkinnyt sinulle aikaisemmin?

Onko harrastuksen merkitys muuttunut jotenkin iän myötä, jos on niin miten?

Viikko 3 TEEMA: Opetustilanne

Miltä tuntuu olla opetuksen kohteena?

Onko siitä kauan kun viimeksi olet ollut vastaavanlaisessa tilanteessa?

Mitä ajatuksia sinussa herättää se, että opettajasi on sinua nuorempi vai onko sillä mitään merkitystä?

Minkälainen rooli opetusharjoittelijan ohjaavalla opettajalla on mielestäsi ollut?

Onko ohjaavaa opettajaa näkynyt ja kuinka paljon hän on ”sekaantunut” opetukseen? Oliko ohjaavan opettajan läsnäolo mielestäsi tarpeellinen?

LIITE 2/3

Viikko 4 TEEMA: Musiikkisuhde

Miten kuvailisit suhdettasi musiikkiin yleensä?

Onko musiikki osa jokapäiväistä elämääsi ja jos on niin millä lailla?

Miten kuvailisit suhdettasi soittamiseen?

Vaikuttaako soittaminen mitenkään suhtautumiseesi musiikkiin?

Viikko 5 TEEMA: Yhteenveto

Oliko soittotunneilla käyminen voittopuoleisesti positiivinen vai negatiivinen kokemus? Perustele!

Mitä soittotunneista jäi käteen? Tuleeko mieleen jotain erityistä soittamiseen tai mihin tahansa liittyen, mitä olet kuluneen jakson aikana oppinut?

Miltä soittotunneilla käyminen aikuisena tuntui verrattuna siihen, miltä se tuntui lapsena?

Aiotko jatkaa musiikkiharrastustasi? Jos aiot niin onko sinulla mitään käsitystä miten ja missä?

Mitä musiikin harrastaminen merkitsee sinulle tällä hetkellä?

Onko suhteesi musiikkiin muuttunut jotenkin kuluneen 4-5 viikon aikana?

Vapaita kommentteja saa myös laittaa!!